

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 04-НИЙ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА

2023 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр, Пүрэв гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга	1
Хуралдааны товч тэмдэглэл:	2-34
Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:	35-186
1. Хууль, тогтоолын төсөл эцэслэн батлах /Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, “Хууль хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл, Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд/	35-41
2. Боловсролын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	41-124
3. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/	124-156
4. “Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл	156-160
5. Монголын Үндэсний Олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн гишүүнийг чөлөөлөх, томилох тухай асуудал	160-169
6. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.12.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг, үргэлжлэл/	169-186

ХУРАЛДААНЫ ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ

Гурав.Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга П.Сайнзориг, мөн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын дарга Д.Цолмон, мөн газрын ахлах шинжээч Ш.Цолмон, шинжээч М.Цолмон, Авлигатай тэмцэх газрын Хяналт шалгалт, дүн шинжилгээний хэлтсийн албаны дарга Б.Батмөнх нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Г.Агар-Эрдэнэ, мөн газрын Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх А.Болортуяа, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Хууль зүйн байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх М.Үнэнбат, референт П.Хулан нар байлцав.

Төслийн үзэл баримтлалын талаарх итгэлийг хууль санаачлагч, Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ, хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх талаарх Хууль зүйн байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ш.Адъяаа нар танилцуулав.

Илтгэл болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Туваан, Ш.Адъяаа, Д.Өнөрболор, С.Бямбацогт, Ц.Анандбазар, Х.Булгантуяа, Б.Пүрэвдорж, М.Оюунчимэг, Ж.Батсуурь, Б.Баттөмөр, Б.Баярсайхан, Ц.Цэрэнпунцаг, Б.Бат-Эрдэнэ, Ц.Идэрбат нарын тавьсан асуултад Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатар нар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар 17 цаг 45 минутаас хуралдааныг даргалав.

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Бямбацогт, Ц.Даваасүрэн, Н.Учрал нар үг хэлэв.

Л.Мөнхбаатар: Байнгын хорооны саналаар Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх нь зүйтэй гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 47

Татгалзсан: 5

Бүгд: 52

90.4 хувийн саналаар Байнгын хорооны санал дэмжигдлээ.

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх нь зүйтэй гэж үзсэн тул анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Хууль зүйн байнгын хороонд шилжүүлэв.

Уг асуудлыг 18 цаг 25 минутад хэлэлцэж дуусав.

ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

*Гурав.Нийтийн албанд нийтийн
болон хувийн ашиг сонирхлыг
зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс
урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай
хуулийн төсөл болон хамт өргөн
мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн
болон хувийн ашиг сонирхлыг
зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс
урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай
хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай
хуулийн төсөл /Засгийн газар
2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн,
хэлэлцэх эсэх/*

Хууль санаачлагчийн илтгэлийг Монгол Улсын Ерөнхий сайд Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ танилцуулна аа. Индэрт урьж байна.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Ард түмний төлөөлөх эрхийн илэрхийлэл болсон Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Үндсэн хууль Монголын ард түмэн бид хэмээн эхэлж, мэдэгтүн, сахигтун гэсэн үгээр төгсдөг билээ. Энэ нь Үндсэн хуулийн үг үсэг, цэг таслал бүхэн гүн гүнзгий утга илэрхийлж бүх нийтээрээ нийгмийн соёл эрх зүйн ухамсрыг төлөвшүүлэхийн төлөө эрмэлзэх агуулгатай.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд Монгол Улсад засгийн бүх эрх мэдэл ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ. Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална хэмээн заасан байдаг. Эл агуулгаар Улсын Их Хурал, Засгийн газрын гишүүд бол эрх мэдэлтэн, албан тушаалтан гэхээс илүү олон нийтийн үйл хэрэг, нийгмийн сайн сайхны төлөө өөрийн сайн дурын үндсэн дээр иргэдийг төлөөлж буй ард түмний элч, төр иргэнийг холбосон итгэлцлийн гүүр юм.

Улс орнуудын урагшлан хөгжсөн, уруудан доройтсон түүхэн сургамжуудын үндэс ч төр, иргэний итгэлцлийн цөм болсон авлигаас ангид засаглалтай шууд холбоотой байдаг нь ойлгомжтой. Ард түмнээ төлөөлөх эрхэм үүргийг хувийн эрх ашгаа хангах эрх мэдэл хэмээн андуурсан авлигачид, тэдний эрх ашгаар томилогдсон бусармаг этгээдүүдийн харалган үйлдлээс болж, ардчилсан эрх зүйт төрийн амин сүнс болсон хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх засаглалын нэр хүндийг унагаж буй үйлдлүүдийг нэн яаралтай

таслан зогсоож, төр, иргэний итгэлцлийг эргэн сэргээж чадахгүй бол авлига л ардчилсан парламентын засаглалын аминд хүрэх аюултай юм.

Өнгөрсөн 30 жилийн хугацаанд өмч хувьчлалаас эхлээд ашигт малтмалын лицензүүд, нийслэл Улаанбаатар хотын газрын наймаанаас эхлээд төрийн тендерүүд, Хөгжлийн банкнаас эхлээд жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн зээл, нүүрс, зэсийн хулгай зэрэг олон асуудалд төрийн өндөр дээд албан тушаалтнууд оролцож, өөртөө болон гэр бүл, хамаарал бүхий этгээдүүддээ давуу байдал олгож, төлөөлөх ёстой иргэдийнхээ өнөөдрийн болон ирээдүйн болгоомжийг хулгайлсан ноцтой баримтуудыг Монгол Улсын Засгийн газар ил болгож системийн авлигын эсрэг тууштай тэмцсээр байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын энэхүү бодлогыг дэмжиж Улсын Их Хурал хаврын чуулганаа авлигын эсрэг чуулган байх болно хэмээн тодорхойлсон Улсын Их Хурлын дарга Гомбожавын Занданшатар танд болон энэхүү шударга ёсны үйлсийг тууштай дэмжиж буй парламентын эрхэм гишүүд, төрийн түшигэд та бүхэндээ баярлалаа.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Тусгаар тогтнол ардчиллын амин сүнс болсон хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх засаглалыг хамгаалж, өнгөрсөн 30 жилийн алдаа завхралыг цэглэж, ард түмний ашиг сонирхлыг дээдэлсэн иргэний төлөөлөх эрхийг жинхэнэ утгаар хангасан, ёс зүйн манлайллаар хүлээн зөвшөөрөгдсөн шинэ 30 жилийг эхлүүлэх түүхэн үүрэг хариуцлага өнөөдрийн парламентын гишүүд та бидэнд ноогдож байна.

Ёс суртахуун, сахилга хариуцлага, ардчилсан эрх зүйт, төрийн нийгмийн манлайлал та биднээс, энэ танхимаас эхлэх учиртай. Ингээж чадахгүй бол баталсан хууль тогтоомжоо ягштал мөрдөхийг төрийн албан хаагчдаас ард

түмнээсээ бид хэрхэн шаардах билээ. Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оныг авлигатай тэмцэх жил болгон зарлаж, авлигын гэмт хэргийг илчлэн шүгэл үлээж, хууль зөрчсөн албан тушаалтнуудыг нийтийн албанаас шүүрдэн цэвэрлэж, хилийн чанадад оргон зайлсан авлигачдыг эргүүлэн авчрах шувуу ажиллагааг зохион байгуулж, оффшор бүс болон гадаад улсад нуун дарагдуулсан хууль бус хөрөнгийг шилжүүлэн авчрах, төрийн байгууллагыг ил тод шилэн байдлыг хангах зорилго бүхий “5 ш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байна.

Олон жил салаалж ургасан, суурь нь газрын хөрснөө бэхжиж томорсон системийн авлигын аварга том царс мод нүд ирмэх зуур нурчихгүй нь ойлгомжтой. Худал мэдээллээр олон нийтийг төөрөгдүүлэхээс эхлээд хууль шүүхийн байгууллагад шигтгэсэн хувалзуудаараа цаг хугацаа хожих, улмаар хулгайг хамгаалах зохион байгуулалттай тогтолцоо үүсгэх зэргээр авлигын эсрэг тэмцлийг саармагжуулахын тулд бүхий л эцсийн мэхээ хэрэглэх болно. Бусад улс орнуудын авлигатай хийсэн тэмцлийн түүх ч ийм л байсан. Гагцхүү бид тууштай байж энэхүү тэмцэлд ялалт байгуулах учиртай.

Мэдээлэл ил тод, нээлттэй болж, иргэд мэдээлжин, хэрсүүжих тусам авлигын систем задран унасаар байх болно. Зөв зүйл үнэн байдал ялах нь цаг хугацааны л асуудал байдаг нь ардчилсан, нээлттэй засаглалын хамгийн том давуу тал билээ. Шинэ сэргэлтийн бодлогын төрийн бүтээмжийн сэргэлтийн хүрээнд авлигын эсрэг эрх зүйн багц шинэчлэлийг эхлүүлж, Үндсэн хуулийн өөрчлөлт, Улс төрийн намын тухай хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль, Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, Шүүх байгуулах тухай хууль болон

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг та бид хамтдаа энэхүү хаврын чуулганаар хэлэлцэн батлах болно.

Өнөөдөр энэхүү багц эрх зүйн шинэчлэлийн хуулиудын нэг болох Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг Улсын Их Хурал, Засгийн газраас өргөн барьж байна. Энэхүү хууль батлагдсанаар Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Монгол Улсын Их Хурлын дарга, Монгол улсын ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газрын гишүүн, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга болон түүний эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхэд, хамаарал бүхий этгээдүүд нь төрөөс болон төрийн өмчит компани төртэй хамтран хэрэгжүүлж буй олон улсын байгууллагуудын төсөл хөтөлбөрөөс санхүүжих бүх төрлийн худалдан авалтад оролцох, аливаа хөнгөлөлттэй зээл, тусламж, тэтгэлэг, батлан даалтад хамрагдахыг тус тус хуульчлан хориглохоор тусгалаа.

Энэхүү хуулийн төсөлд дурдагдсан албан тушаалтнуудаас гадна Улсын Их Хуралд суудал бүхий улс төрийн намын дарга нар Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Улсын дээд шүүхийн шүүгч нар, Улсын ерөнхий прокурор, Төрийн албаны зөвлөл, Монгол банк, Сонгуулийн ерөнхий хороо, Авлигатай тэмцэх газар, Тагнуулын ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Гаалийн ерөнхий газар, Онцгой байдлын ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар, Иргэний нисэхийн ерөнхий газар, Ашигт малтмал, газрын тосны газар, Үндэсний геологийн алба, Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар зэрэг Улсын Их Хурал болон

Засгийн газарт ажлаа тайлагнадаг байгууллагуудын дарга, орлогч нар тэдний хамаарал бүхий этгээдүүдэд мөн адил үйлчлэх нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

Энэхүү хууль батлагдсанаар улс төр бизнесийн эрх мэдэл зааглагдаж төр нь төр шиг бизнес нь бизнес шиг байх. Мөн цаашид энэхүү хууль батлагдсанаар ирээдүйн олон улс төрчдөд өнөөдрийн нөхцөл байдал давтагдахгүй байх томоохон дархлаа болно гэж бас үзэж байна.

Анхаарал тавьсан та бүхэнд баярлалаа.

Г.Занданшатар: Төслийн талаарх Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ширнэнбандийн Адьяаа танилцуулна. Индэрт урьж байна.

Ш.Адьяаа: Улсын Их Хурлын дарга, Эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх асуудлыг Хууль зүйн байнгын хороо 2023 оны 3 сарын 21-ний өдрийн хуралдаанаар хэлэлцлээ.

Хууль санаачлагч улс төрд нөлөө бүхий этгээдэд хамаарах субъектэд Монгол Улсын Их Хуралд суудал бүхий намын дарга, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадгаас гадна, танилцуулдаг байгууллагын дарга, тэдгээрийн орлогч нарыг нэмж эдгээр албан тушаалтан болон тэдгээрийн хамаарал бүхий этгээд бүх хэлбэрийн тендер шалгаруулалтад оролцохгүй байх. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол улсын ерөнхий

сайд, Засгийн газрын гишүүн, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын албан тушаал эрхэлж байгаа хүн, эсхүл түүний эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхэд, төрөөс хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалт, арилжааны шинжтэй төсөл, хөтөлбөр, эсхүл төрөөс олгох хөнгөлөлт, баталгаа, хандив, зээл хүртэгч, эсхүл эдгээрийг гүйцэтгэж байгаа аж ахуйн нэгжийн нөлөө бүхий хувьцаа, хөрөнгө эзэмшигч, хамтрагч байхыг хориглох, эдгээр хориглолт, хязгаарлалтыг зөрчсөн этгээд болон эрх бүхий албан тушаалтанд хүлээлгэх хариуцлага зэрэг зохицуулалтыг тусган хуулийн төслийг боловсруулсан байна.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар улсын төсвөөс нэмэлт санхүүжилт шаардагдахгүй гэж хууль санаачлагч үзсэн бөгөөд хуулийн төслийг parliament.mn цахим сайтад байршуулж, иргэд, олон нийтийн саналыг авч байгаа болно.

Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслийг хэлэлцэх үеэр Улсын Их Хурлын гишүүн Ш.Адьяаа Улсын Их Хурлын гишүүнийхээ бүрэн эрхийн хүрээнд Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл өргөн мэдүүлж, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэх эсэхийг шийдвэрлэсэн бөгөөд уг хуулийн төсөлтэй нэгтгэж хэлэлцэхийг дэмжиж байгаа талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнх-Оргил хуулийн төсөлд тусгасан зохицуулалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэг заалтад заасан ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох эрхтэй зөрчилдөж байгаа эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Дэлгэрсайхан хуулийн төслийг дэмжиж байгаагаа илэрхийлээд, хуулийн төсөлд хүний сонгох, сонгогдох эрхэд хязгаарлалт тогтоох эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энх-Амгалан гишүүдэд Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан хориглолт, хязгаарлалт үйлчилдэг бөгөөд

түүний хамаарал бүхий этгээдийг сурч боловсруулах эрхэд хязгаарлалт үйлчлэхээр заасан Үндсэн хуулийн зөрчил мөн эсэх талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Сүхбаатар Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн төслийг нэр бүхий гишүүдтэй хамтран санаачлан боловсруулж, батлуулж байсан бөгөөд энэ хуулийг баримтлан ашиг сонирхлын зөрчлийн хэмжүүр шалгууртай болсон талаар онцлоод, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энх-Амгалан төслийн үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжиж байгаа бөгөөд улс төрд нөлөө бүхий этгээдэд давуу байдал олгох нөлөөллөөс ангид байлгах санаа зөв боловч хэлэлцүүлгийн үед төслийн зарим заалт Үндсэн хуулийн зөрчил байгаа эсэхийг дурдсан болно.

Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энхбаяр Хуулийн төслийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцэх эсэх талаар, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1-д заасны дагуу эрх зүйн дүгнэлт гаргуулах асуудлаар, мөн хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.3-д заасны дагуу горимын санал гаргасныг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжээгүй болно.

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийг Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх буюу 72.7 хувь нь үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжиж, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх

тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх талаарх Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг та бүхнээс хүсье.

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Г.Занданшатар: Ажлын хэсгийн гишүүдийг танилцуулъя.

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Хишгээгийн Нямбаатар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Пүрэвжавын Сайнзориг, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын дарга Дорждэрэмийн Цолмон, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын ахлах шинжээч Шагдарсүрэнгийн Цолмон, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын шинжээч Мөнхдэлгэрийн Цолмон, Авлигатай тэмцэх газрын Хяналт шалгалт, дүн шинжилгээний хэлтсийн албаны дарга Батмөнхийн Баярсайхан.

Хууль санаачлагчийн илтгэл болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан асуулт асуух Улсын Их Хурлын гишүүд нэрээ өгье. Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүнээс тасалсугай. Цэвэгдоржийн Туваан гишүүн асууна.

Ц.Туваан: Энэ хуулийн төслийг дэмжиж байна. Одоо ингээд ард түмний амьдрал үнэхээр хүнд байна. Хэцүү байна. Ард түмний ч гэлтгүй төрийн захиргааны байгууллага, ер нь цалинтай ажил хийж байгаа хүмүүс ч гэсэн ерөнхийдөө маш хэцүү байна. Яагаад хэцүү байна гэхээр тэд нар юмны үнэ

өндөр байна. Авч байгаа цалин хөлс нь амьдралд хүрэхгүй байна. Товчхондоо хэлбэл ажиллаж байгаа хүмүүс нь ажиллангаа ядуурал руу яваад байна. Малчид өнөө хавар бүр онцгой хүнд нөхцөлд байна. Яагаад гэхээр энэ өвөл ойрын хэдэн жил тохиолдоогүй хатуу өвөл болсон. Саяын 4 сар бол ер нь нэг ч өдөр өөдөлсөнгүй. Мааш хэцүү хавар болж байна. Малын хорогдол бол мэдээлэгдэхгүй л байгаа болохоос биш нэлээн их хэмжээтэй гарч байна. Товчхондоо хэлэх юм бол бид нар бэлчээрийн доройтол, цөлжилттэй бүр нүүр тулаад ирсэн байна. Гамшиг явж байна. Ногоочид, тариаланчид ч гэсэн ер нь хаврын тариалалт даа бэлтгэж байгаа ч гэсэн мааш олон зовлонгуудыг ярьж байна. Тэгэхээр энэнээс гарахыг бол би мааш амархан гэж харж байгаа. Ер нь бол. Тэгэхээр яагаад амархан гэхээр Монгол Улс хавар хачиг хувалздаа баригдсан хамуутай төлөг ч юм уу борлон шиг болоод байна. Энэ нь юу вэ гэхээр энэ бол системийн авлига гэж ингэж харж байна. Саяын ерөнхий сайдын үгэнд ч гэсэн гарч байна.

Цалин хөлсний асуудал дээр гэхэд өнөөдөр сая Боловсролын хууль орж ирээд явж байгаад завсарлага авлаа. Тэгэхээр ерөөсөө бүх юм ялгамжтай. Ямар байгууллагад ямар сайдтай, ямар байгууллагад байгаагаас шалтгаалаад цалин хөлс, тэтгэмжүүд бүгд ялгамжтай ондоо, ондоо. Боловсролын байгууллагын багш нарын үндсэн цалин, эрүүл мэндийн байгууллагын үндсэн цалин 2 хоорондоо 200 мянган төгрөгийн зөрүүтэй байх жишээтэй. Ингээд хаа хаагүй нэг иргэдээ бухимдуулсан, алагчлалтай, шударга бус юмнууд яваад байна. Тэгэхээр ийм шударга бус, тэгш бус, алагчлалтай, ялгамжтай ийм зүйлд ард түмэн мааш бухимдалтай байна. Дарга нар Монголын төрд байгаа дарга нар, төрийн өндөрлөгүүд, Их Хурлын гишүүд, сайд нарт дургүй байна. Яагаад гэхээр энэ дээр өөрсдөө иргэд маань ядуу байгаа учраас тэнд бас ажиллаж байгаа дарга, цэрэг арми илүү амьдарч байна,

баян амьдарч байна гэдэгт үнэхээр дургүй байна. Тэгэхээр өнөөдрийн энэ хууль бол энэнээс нэг алхам ч гэсэн холдсон ийм асуудалд оруулж ирж байгаа нь үнэхээр их талархаж байна.

Тэгээд дээрээс нь бид нар ер нь түрүүн би хэлсэн энэ байдлаасаа гарах нь Монгол төрийн эн тэргүүний зорилго байх ёстой. Гарахад бол мааш амархан. Системийн авлига, системийн хээл хахууль, асуудлууд л задарчих юм бол ийм том газар нутагтай, ийм цөөхөн хүн амтай, ийм ариун мал сүрэгтэй ийм орон бол ард иргэд нь баян чинээлэг амьдрахад үнэндээ болохгүй гэх юм алга. Тэгэхээр энэ асуудал руу чиглэсэн ийм хуулиуд орж ирж байна гэдэгт дахин талархал илэрхийлье.

Тэгээд тэр хамрах хүрээн дээр нэг хууль санаачлагчаас яг тодорхой яаж оруулж ирж байгаа юм бэ. Ямар, ямар албан тушаалтнууд нэр заагдаж орж ирж байгаа юм бэ. Энэ цаашаа бас хамрагдах албан тушаалтнууд нэмэгдэх үү. Тэгээд ер нь бол бас дарга гээд даргын гэр бүл, хүүхэд гээд бас нэг ялгамжлагдах Үндсэн хуулийн концепцтой зөрчилдөх асуудал байна уу гэсэн ийм асуулт байна.

Г.Занданшатар: Ерөнхий сайд Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ асуултад хариулна.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Туваан гишүүний асуултад хариулъя. Бид нар парламентад сонгогдоно. Засгийн газрын гишүүн байна гэдэг агуулга уг нь Үндсэн хуулиараа энэ бол төлөөлөх эрхийн мандат. Харамсалтай нь маань нэг тийм эрх мэдлийн төвлөрөл юм шиг ойлгогдоод ингээд олон жил явчихсан учраас тэгээд олон асуудалд нэр бүхий улс төрчид холбогдоод, сүүлийн 30-аад жил янз бүрийн ийм асуудал болсон учраас ерөөсөө л яах гэж сонгогддог юм. Өөртөө давуу байдал олгох гэж сонгогддог юм байна. Яах гэж сонгогддог юм. Тендерт орох гэж сонгогддог юм

байна гэдэг нэг ийм агуулга руу нийгэм өөрөө орчхоод байна л даа. Тэгэхээр энийг бид нар л цэг тавихгүй бол цаашидаа парламентын засаглал, цаашидаа яг төлөөлөх эрхтэй холбоотой яг энэ асуудал ард түмний итгэлцлийн гүүр энэ бүх зүйл ингээд маш тийм хүнд байдалд орно. Ингээд удвал бол энэ бол өөрөө парламентын засаглалд үл итгэсэн ийм нийгмийн том уур амьсгал улам бэхэжнэ. Тэгэхээрээ олон удаагийн сургамж боллоо. Энийг зүгээр хуульчаад ингээд хаачихъя л гэж байгаа юм. Төр, улс төр нь тусдаа бизнес нь тусдаа байх ийм том агуулга өнөөдөр ингээд тавигдаж байна гэсэн үг. Парламентад орж ирснээрээ бизнестэй хүмүүст бол хуулиар хүндрэл л учирна. Төрийн ямар ч тендерт оролцохгүй. Мөн ингээд төрийн өмчит компаниудын ямар ч тендерт оролцох боломжгүй болно гэдэг бол тухайн хүн улс төрд оролцохын тулд гэр бүлтэйгээ, компанийнхаа удирдлагуудтай нэлээн уулзаж, ярилцаж нухацтай шийдвэр гаргах хэрэгтэй л болно. Урд нь бол парламентын гишүүн байна гэдэг бол өөрөө бараг өөртөө давуу байдал олгох ийм лобби боломж гэж хардаг байсан энэ ойлголтыг л хэдүүлээ хамтдаа цэглэхийг л гэж байгаа юм. Цэглэхийг. Жинхэнэ иргэдийн төлөөлөх агуулгаараа гээд. Тэгээд яах вэ, энэ дээр албан тушаалтан гээд нэлээн олон нэрүүдийг бид нар бас дурдсан. Яах вэ хэт хавтгайруулж болохгүй гэдэг ийм агуулга бол бас байгаа. Тэгэхлээрээ өнөөдөр бол нэлээн тийм өргөн агуулгаар өргөн баригдаж байгаа. Улсын Их Хурал өөрөө эцэслэн шийдэх онцгой бүрэн эрх бол байж байгаа. Гэхдээ ингэж байж л ер нь бол юм цэгцэрнэ. Ингэж байж авлигын олон скандал цаашидаа гарахгүй байх ийм хамгаалалт болно. Бас энэ бол нэг талаараа ирээдүйд олон төрийн албан хаагчдыг, олон төрийн түшээдийг болзошгүй эрсдэлд орохоос урьдчилан сэргийлж байгаа ийм эрх зүйн орчин гэж бас үзэж болно. Бусад улсуудад бол эрх ашгийг зохицуулах ийм conflict of interesting эд нар гээд ийм бодлогууд

хуулиуд бол байдаг. Тэр жишигт л бидний хувьд оруулах ийм агуулгаараа нэмэлт, өөрчлөлт хийж байгаа. Тэгээд цаашидаа бид нар нэмээд явах ийм боломжууд өргөн байж байгаа. Хамгийн гол асуудал бол сан, зээл, тэтгэлэг гээд л их олон асуудлууд, энэ бүх зүйл дээр эрхийг нь хязгаарлачхаж байна л гэсэн үг. Тэгэхээрээ Улсын Их Хуралд сонгогдохоосоо өмнө Засгийн газрын гишүүн болохоосоо өмнө төрийн өндөр албан тушаалд ажиллахаасаа өмнө нухацтай шийдвэр гаргах тэр сонголтыг өгч байгаа л ийм агуулгатай хуулийн концепц юм гэж ойлгож болно.

Г.Занданшатар: Ширнэнбандийн Адьшаа гишүүн асуулт асууна.

Ш.Адьшаа: Энэ хуулийн төслийг бол дэмжиж байгаа. Би Улсын Их Хурлын гишүүнийхээ хууль санаачлах бүрэн эрхийн хүрээнд төрөөс баталгаа гаргасан зээл, хөтөлбөрөөс улс төрд хамаарал бүхий этгээдүүд авахыг хориглосон хуулийн төслийг өргөн бариад Улсын Их Хурал дээр хэлэлцэхийг дэмжсэн ийм дэмжлэг авсан байгаа. Монгол Улсын Засгийн газраас энэ хуулийг их олон хэлбэрээр өөрчлөх гэж оруулж ирсэнд би бас их талархалтай хандаж байгаа юм. Энэ хуулийг бол баталж гаргах нь өнөөдөр нийгмийн шаардлага байгаа шүү. 30 жилийн хугацааны булхай, луйвар илэрч, тендер, төсвийн хөрөнгө мөнгөөр бизнес хийдэг. Улс төрд нөлөөлөл бүхий хүмүүс өөрсдийн хамаарал бүхий компаниудаар дамжуулж мөнгө угаадаг, амьдралын эх үүсвэрээ бий болгодог ийм гажуудлыг бид засах нь Монголын ард иргэдийн зүгээс шаардаж байгаа. Улс төрийн өнөөдрийн тогтолцоонд гарсан гажуудлыг засах ийм бодлого гэж ойлгож байгаа. Өнөөдөр энэ хэлэлцүүлгийн явцад зарим Улсын Их Хурлын гишүүдээс Үндсэн хууль зөрчсөн, хүний эрх зөрчсөн байна гэдэг ийм юм яриад байгаа юм.

Тэгэхээр Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан хүний эрх ярихаас өмнө бид Монгол Улсын Үндсэн хуульд тангараг өргөсөн хүмүүс. Нийт улсын ашиг сонирхлыг хүндэтгэнэ. Нийт улсын ашиг сонирхлын өмнө хууль дээдлэх зарчмын өмнө бид үүрэг биелүүлэх л гэж тангараг өргөсөн. Үнэхээр тэр эрх ашиг нь зөрчигдөөд, өөрийнх нь ах дүү, хамаатан садан, үр хүүхдийнх нь эрх, ашиг зөрчигдөөд байвал энэ өндөр албан тушаал хашихаа больчих. Сонголт нь байгаа шүү дээ. Тэр Үндсэн хууль зөрчсөн асуудлын юу ч байхгүй. Дээр нь Монгол Улс өнөөдөр авлигын эсрэг конвенцид нэгдэж орсон. Олон улсынхаа өмнө хүлээсэн үүргээ Монголын төр биелүүлэх ёстой. Өнөөдөр нийгэмд шударга ёсыг, хууль дээдлэх зарчмыг шаардаж байгаа шүү дээ. Тийм учраас энд тэр Үндсэн хууль зөрчөөд миний үр хүүхдүүд, хамаарал бүхий компаниуд сонгогдох, сонгох эрх, албан тушаал дэвших эрх зөрчигдөөд байгаа бол нийт улсынхаа ашиг сонирхлын өмнөөс, нийт ард иргэдийнхээ өмнө тангаргаа хүлээгээд тэр Их Хурлын гишүүнээс, Засгийн газрын гишүүнээсээ, тэр өндөр албан тушаалаа хашиад тэр тендерээ хийгээд, бизнесээ хийгээд л төр төсөл хөтөлбөртөө хамрагдаад явах нь нээлттэй байгаа. Тийм учраа энд тэр Үндсэн хууль зөрчсөн хүний эрх гэдэг юмыг бид нийт улсын ашиг сонирхлын өмнөөс энд зарчимтай хандаж, энэ хуулийг баталж явах нь шударга ёсонд, нийгмийн шаардлагад өнөөдөр нийцнэ гэж үзэж байгаа. Ийм учраас энэ хуулийн төслийг өргөн барьсан. Харин Монгол Улсын Засгийн газраас энийг өргөтгөсөн хэлбэрээр орж ирж, хэлэлцүүлэг хийж, нэлээн хэсэг гацаж байж орж ирсэн гэж үзэж байгаа. Өргөн баригдаад 2, 3 сар болсон. Тэгээд янз бүрийн шалтгаан байдал л биз. Гэхдээ энийг зайлшгүй баталж гаргах нь өнөөдөр төрд итгэх итгэл гэдэг юм чинь үүнээс л эхэлнэ шүү гэдгийг хэлье. Ингээд энэ хуулийн төслийг хэлэлцэж, дэмжихэд өөрийн биеэр хүчин чармайлт гаргаж ажиллана гэдгээ хэлье.

Г.Занданшатар: Санал хэллээ. Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор гишүүн.

Д.Өнөрболор: Миний бие Ерөнхий сайдын санаачилсан энэ хуулийг дэмжиж байгаа. Ер нь энэ захын хайлтаас манай улс төрийнхний эрх мэдэлтнүүдийн төрийн алба хамгийн чухал албан тушаалтнуудад мөчирлөн томилогдсон энэ ургийн модны төгс төгөлдөр загварыг бид харсаар, нийгэм жигшсээр удсан. Тэгээд энийг халахын тулд энэ хуулийг оруулж ирж байгаа гэж ойлгож байгаа. Энэ агуулгаар нь миний хувьд бас дэмжиж байгаа юм. Байнгын хороо дээр хэлэлцэх үед бас хүний эрхийн асуудлыг хөндөх эсэхийг анхаарах ёстой гэж бас үзэж байна. Үндсэн хууль, Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалаар баталгаажуулсан хүний ажил мэргэжлийг чөлөөтэй сонгох эрх зөрчигдөх вий. Цаашилаад шийдэгддэггүй маргаан болж хувирах вий, хэрэгждэггүй хууль болох вий гэдэг тал дээр хууль санаачлагч болон Байнгын хороод анхаарлаа хандуулна биз. Чуулганы завсарлагааны хугацаанд миний бие Сэлэнгэ аймагт ажиллаад ирсэн. Ард иргэдтэйгээ уулзаад ирж байхад ер нь нийтлэг хэд хэдэн асуудлуудыг тавьж байгаагийн хамгийн чухал асуудал нь бол энэ албан тушаалтнууд тэр дундаа төрийн өндөр албан тушаалтнуудын ёс зүйтэй, сахилга хариуцлагатай байх асуудлыг хамгийн хатуу шаардаж байгаа асуудал байгаад байгаа юм. Ер нь би хувьдаа бол ёс зүй гэдэг бол хувь хүний улс төрчийн өөртөө бий болгох сонгодог засаглал гэж бол ойлгодог. Ер нь мэдээлэлд ойр, эрх мэдэлд ойр байгаа ойрын ач тусаар ч гэх үү эсвэл хар гайгаар ч гэж үзэх юм уу бүх шударга бус томилгоо, ар өврийн хаалганы дэвшиүүлэлтийг бол төрийн эрх мэдэлтнүүд өөрсдөө хийж ирсэн. Өнгөрсөн хугацаанд мэдээлэлд ойр, нөлөө бүхий албан тушаалтан боломжийг илүү их хүртэж ирсэн гэдэг нь бол сая Энхбаяр гишүүний хийсэн нээлттэй сонсголын үед бол маш тодорхой харагдсан. Хөгжлийн банк, Жижиг, дунд

үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан, нүүрсний гээд ард түмний өмч баялгийн өнгөтэй өөдтэй бүхнийг цөлмөсөн энэ бүх асуудлуудтай улс төрд нөлөө бүхий этгээдүүд холбогдож бүр ёс зүйгээс хальж, энэ нь өөрөө гэмт хэргийн бүлэг дээрмийн шинжтэй болж иржээ. Тэгээд энэ бүхнээс улс орны хөгжил ухарч байна. Олон нийтийн төрд итгэх итгэлгүй болж байгаа ийм нөхцөл байдалтай болж байна. Тийм учраас бол өөрсдөө шударга бусыг хийчхээд ард түмнээс шударга ёс, тэгш эрхийг нэхэх нь ямар ч боломжгүй зүйл юм гэдэг энэ зүйлтэй бол би санал нэг байгаа. Тийм учраас миний бие ёс зүй сахилга хариуцлагыг дахин дахин яриад байгаа юм. Ер нь дахиад хэлэхэд ёс зүй гэдэг бол хувь хүний улс төрчийн өөртөө бий болгох сонгодог засаглал. Тийм ч учраас хуулийн төслийг би хувь хүнийхээ хувьд үнэхээр дэмжиж байгаагаа бас илэрхийлье гэж бодож байна. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Үг хэлчихлээ. Асуулт биш байна. Сандагийн Бямбацогт гишүүн.

С.Бямбацогт: Засгийн газраас өргөн барьсан хуулийн төслийг бол дэмжиж байгаа. Харин зарим нэг гишүүдийн өргөн барьсан төслийг гайхаад байгаа. Тэгээд хулгайч хүн хулгайчийг бариарай гэж хаширдаг. Авлигач хүн авлигачтай тэмцэнэ гэж ярьдаг. Тэгээд энийг би жоохон гайхаад байгаа юм л даа. Тэгээд иймэрхүү юм бас байж болохгүй байх. Тэгээд ер нь хуулийн төсөл бол зөв. Уулын мод урттай, богинотой. Олон хүн сайнтай, муутай. Олон жил юу гэдэг юм би бас тендер, концесс, Хөгжлийн банк гээд л хэлүүлж байгаа. Яг үнэндээ эргэн тойронд гэр бүл, үр хүүхэд, ах дүү, хамаатан садан бүгд л зүдэрдэг юм байна лээ. Зовдог юм байна лээ. Тэгээд хууль зөрчөөгүй, хулгай хийгээгүй болохоор тухай бүрд нь шалгуулаад хамааралгүй байна гэдэг нь тогтоолгочихсон. Сүүлдээ ах дүү нар, гэр бүлийнхэн бүр төртэй холбоотой бизнес хийхээ больсон. Огт хамаагүй

болсон л доо. Сүүлийн 5, 6 жил 1 ч тендер аваагүй байна. 1 ч төрийн өмчит компанид шахаа хийгээгүй байна. Хөгжлийн банкны зээл цементийн үйлдвэр байгуулахад оролцоогүй, би нөлөөлөөгүй байна. Гэтэл намайг л нөлөөлчихсөн юм шиг хардаад л, хартай хүмүүс нь өөрөө хулгай хийдэг хүн хартай байдаг л даа. Тэгээд л хардаад л ингээд хуулийн төсөл санаачилсан юм шиг байгаа юм. Энэ хууль эргэж үйлчлээсэй харин. Эргэж үйлчлээсэй. Тэр хулгайч хүн хулгайчийг бариарай гэж хаширсаар байгаад 76 хулгайч болчихсон. 76 хулгайч бид нар. Энэ 76-уулаа хулгайч биш ээ. Энэ дотор цөөхөн хулгайч байгаа. Тэр цөөхөн хулгайч нарыг ил тод болгохын тулд энэ хуулийг эргэж үйлчлүүлмээр байна. Эргэж үйлчлэх үү. Энийг бас асууя 1 дүгээрт.

2 дугаарт нь бас зарим хүн хүний эрхийг бас хязгаарлах юм биш байгаа. Нөгөө сурч боловсрох эрх. Одоо юу гэдэг юм Төрийн өндөр албан тушаалтны хүүхэд гэхээрээ сурч боловсрох эрхгүй байж болохгүй, эрхийг хязгаарлуулж болохгүй байх. Төрийн өндөр албан тушаалтны гэр бүлийн хүн гэхээрээ төрд ажиллахгүй байж болохгүй байх. Энийг уг нь бас нэг харж үзмээр байгаа юм. Харчихмаар байгаа юм. Эргэж бодох ёстой юм шиг байгаа юм. Яагаад хамааралтайгаар, шууд хамааралтай ажиллахгүй төрд ажиллаж болно шүү дээ бас. Ганцхан төрд шахаа хийдэг, төрийн өмчит компанид шахаа хийдэг, сайд дарга нарын үүдийг онгойлгоод, шантаачлаад гүйж байгаад төсөл, тендер авдаг. Төрийн өмчит компаниудаар явж баахан шахаа хийдэг. Нүүрсний хулгай хийдэг. Энэ бол байж болохгүй. Энэ бол албан тушаал эрх мэдлээ урвуулан ашиглаж болохгүй. Төрийн хамааралтай, төсвийн хамааралтай тендерт оролцож болохгүй. Төрийн өмчит компанид шахаа хийж болохгүй. Энэ бол зайлигүй байх ёстой. Их Хурлын гишүүд сонгогдохдоо уулыг эргүүлнэ, усыг нураана. Би ёстой төр түмэндээ шударгаар ажиллана гэж

сонгогддог. Тэгээд сонгогдсон хойноо эрх мэдэл, албан тушаалаа ашиглаад байхаар чинь ард түмэн төрд итгэх итгэл нь унаад, биднийг үндсэндээ 76-уулаа хулгайч гэдэг болсон байгаа юм.

Тийм болохоор энийг ялгаж, салгахын тулд энэ хууль байх ёстой. Хэлсэн үгэндээ хурдэг байх ёстой. Тэр өргөсөн тангарагтаа үнэнч байх ёстой. Хэн нь тийм биш вэ гэдгийг энэ хууль бас ялгаж, салгаж өгөөсэй. Энэ үүднээсээ асууж байгаа асуулт маань энэ хуулийг эргээж үйлчилдэг баймаар байна. Ингэх юм бол эндээс бас хөөрхөн юмнууд гарч ирнэ. Хулгайч нь хэн байна. Хулгайч биш нь хэн байна гэдэг нь харагдана. Энэ дээр нэг хариулт өгөөч.

Г.Занданшатар: Ерөнхий сайд Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ асуултад хариулна.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Хууль эргээж үйлчилж болох эсэхийг бол сайн мэдэхгүй байна. Нямбаатар сайд магадгүй энэ дээр дэлгэрэнгүй хариулж болох байх. Зүгээр нэг ийм өнцөг байгаад байгаа юм л даа. Улсын Их Хурлын гишүүд бол иргэдтэй адилхан, Засгийн газрын гишүүд бол иргэдтэй адилхан. Тийм учраас Үндсэн хууль зөрчих гээд байна гээд. Гэхдээ Улсын Их Хурлын гишүүд бол иргэдтэй адилхан биш л дээ. Иргэдээс хамаагүй давуу байдалтай шүү дээ. Халдашгүй байдалтай. Иргэн бүхэн халдашгүй байдал байхгүй. Мэдээлэл авах эрхтэй. Тийм учраас нэгэнт парламентын гишүүд, Засгийн газрын гишүүд иргэдээсээ хамаагүй давуу эрх мэдэлтэй юм чинь иргэдээсээ хамаагүй давуу хариуцлагыг хүлээх нь шударга ёсонд нийцнэ.

Хоёрдугаарт, Улсын Их Хурлын гишүүн бол өөрийн сайн дурын үндсэн дээр таныг төлөөлөх гэж байгаа нийтийн албан тушаалтан. Хэн ч Их Хурлын гишүүнийг хүчээр сонгоогүй. Өөрөө сайн дурын үндсэн дээр би таны сайн сайхны төлөө үйлчилж. Би таны

сайн сайхны төлөө таныг төлөөлөх гэж байгаа л албан тушаалтан шүү дээ. Тийм учраас нэгэнт сайн дурын үндсэн дээр энэ шийдвэрийг гаргаж байгаа юм бол сайн дурын үндсэн дээр гэр бүлийнхээ гишүүдтэйгээ ярилцаад, өөрийнхөө хувийн компани, өөрийнхөө хувийн давуу байдлыг албан тушаал сахиж байх үедээ татгалзах нь ёс зүй байхгүй юу. Харамсалтай нь ёс зүйгээр зохицуулагдахгүй байгаа учраас арга буюу хууль орж ирж байна гэсэн үг. Гэхдээ энэ маань өөрөө цаашидаа парламентын нэр хүнд, Засгийн газрын нэр хүнд, мөн парламентад төлөөлөх гэж байгаа яг Үндсэн хуулийн агуулга жинхэнэ агуулгаараа хэрэгжихэд туйлын чухал ач холбогдолтой ийм нэг соёлын эхлэл цэг тавигдаж байна гэж бидний хувьд үзэх ёстой. Улсын Их Хурлын гишүүний, Засгийн газрын гишүүний компани төрөөс тендер авчихлаа гэж бодъё. Тэр шударга явж. Гэхдээ хэн итгэх вэ. Нөлөө үзүүлээгүй гэдэгт. Эхнэр нь хамт ажиллаад байдаг. Салбарын сайд байдаг. Салбарын сайдын доод албан тушаал дээр эхнэр нь очоод ажиллаад байдаг. Яаж удирдах вэ. Тэр төрийн өмчит компанийн захирал орой очоод гэр бүлтэйгээ уулзаад суугаад байхаар. Тендерийн сонгон шалгаруулалт хийе гэж бодъё. Яаж үнэн зөв хийсэн гэдэгт иргэд итгэх вэ. Ийм асуудал өөрөө эрх мэдэл хэт төвлөрөөд байна гэдэг маань өөрөө 76 гишүүн миний төлөөлөл биш, 76 гишүүн бол дарга гэж хараад байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр энэ ойлголтоо бидний хувьд буцаах нь Үндсэн хуулийнхаа яг зарчим дээр аваачаад илүү Улсын Их Хурал бол Улсын Их Хурлын гишүүн бол миний төлөөлөл. Засгийн газар бол тэр төлөөлөл дундаас сонгогдсон миний төлөө үйлчлэх ёстой албан тушаалтан гэдэг харах ийм концепц л өөрөө хамгийн чухал байгаа юм. Энийг бид нар цаашаа хийхгүйгээр бол улам л хүндэрнэ. Эдийн засаг тэлнэ. Тэлэх тусам ашиг сонирхол нэмэгдэнэ. Улам их Улсын Их Хурал руу орох гэсэн хүсэл эрмэлзэл, лобби нэмэгдэнэ. Энийг хязгаарлачихвал жишээлбэл томоохон

бизнестэй хүмүүсийн хувьд бол сонголт үнэн шүү дээ. Хэн заавал энд орж ирж суу гээд байгаа юм.

Тэгэхээрээ яг Үндсэн хуулийнхаа суурь концепт дээрээ л ирэх нь зүйтэй юм. Нэг үгээр хэлбэл энийг Засгийн газрын түвшинд ч бай, Их Хурлын түвшинд ч бай бид нар өөрсдөө манлайлж байж бид бидний баталсан хуулийг мөрд гэж төрийн албан хаагчдад хэлэх ёс зүйн эрх үүснэ. Бид иргэддээ.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Цогт-Очирын Анандбазар гишүүн асуулт асууна.

Ц.Анандбазар: Баярлалаа. Төрд ажиллана гэдэг бол эрх мэдэл авахын тулд ажилладаг гэж ойлгодог хүмүүс байдаг байх. Тэгэхдээ төрд ажиллахдаа юм бүтээж, улс орон нийгмийг хөгжүүлэхэд маш чухал байдаг ийм туршилага бүхий хүмүүс гэж ер нь байдаг. Сингапур Улс, Солонгос Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс гээд олон оронд хувийн хэвилийн өндөр боловсролтой хүмүүс ажиллаж байж, тэр улсууд хөгжсөн ийм түүхтэй байдаг. Тэгээд ер нь хуулийг хийхдээ хараад байхад дараа нь хуулийн байгууллага мушгиж ашиглаж болохоор ийм заалтууд их хийх юм. Ажлын хэсэгт орсон хүмүүс Нямбаатар сайд маань энийг бас их бодож бодож ажилламаар байна. Энэ заалт дээр их олон янзын давхар санаа байна л даа. Яаж ч мушгиж болохоор. Төрд ажиллаж байгаа хүмүүсийн сонгодог жишээ бол Сингапур улсын төр байдаг шүү дээ. Сайд нь том бизнесмен хүн байдаг н Нэрийн хуудасныхаа ард сахрын үйлдвэрийн эзэн гээд биччихсэн байдаг. Ингээд сонирхлын зөрчлөө өөрсдөө хязгаарлаад явдаг. Их Хуралд сууснаас хойш би нэг зүйлийг ерөөсөө ойлгохгүй байгаа. Их Хурлын гишүүн гэдэг бол хулгайч, худалч, муу бүхний толгой юм шиг ийм байдлаар ярьдаг асуудал хэрээс хэтэрлээ. Яг үнэндээ бизнесменүүд шиг шударга хүмүүс их ховор байдаг юм. Монголын нийгэмд. Асар их хөдөлмөрлөж

байж тэр 1990-ээд оны үеийн бизнесменүүд чинь өнгөрсөн шүү дээ. Одоо маркетингтай, мэдлэгтэй, боловсролтой, чадалтай ийм залуучууд улс нийгмийг, энэ төсвийн бүрдүүлэлтийг чинь бүрдүүлж байдаг. Хувийн хэвшил Монгол Улсын нийт төсвийн 80 гаруй хувийг бүрдүүлж байна. Юм болгоныг хааж хорино гэдэг ийм попорсон хууль хийснээрээ ерөөсөө сайн үр дагавар авчрахгүй ээ. Жишээ нь би нэг жишээ хэлье. Монгол Улсын Засгийн газрын нэр нүүр болсон нефтийн үйлдвэрийг би 2016 онд ахалж ажиллаж байсан. Манай Оюун-Эрдэнэ Ерөнхий сайд мэдэж байгаа байх. 6 сарын дотор 1 тэрбум долларын зээлийг бүтээж, цэвэр усны нөөц, дэд бүтэц, төмөр зам, авто замын ажлыг эхлүүлсэн. Тодорхой улс төрийн шалтгаанаар энэ төслийг удирдахгүй байх ийм чиглэл ирсэн учраас хөндийрсөн. 2023 он гарчхаад байдаг, энэ үйлдвэр ороогүй байна. Уг нь үйлдвэр ашиглалтад 2022 онд орох байсан. Төр гэдэг бол хувийн хэвшил төрийн туршилагатай хүмүүсийн хамтын бүтээл байх ёстой. Микрофон харахаараа энхийн цагаан тагтаа шиг ярьдаг. Хумсаа нуусан ийм дүртэй хүмүүсээс харин төр хол байх ёстой юм. Насаараа зүтгэхдээ унаж чадахгүй машиныг нь хулгай хийгээд уначихсан өндөр үнэтэй машин унаад явж байдаг төрийн албан хаагчид байна шүү дээ. Тэр хүмүүстэйгээ зүйрлэж ярьдгаа болимоор байгаа юм. Шударга ёс гэдэг бол хааж хорихоор тогтдоггүй юм. Шударга ёс гэдэг бол хууль мөрдөхийг л тогтдог. Тэр тендерийн тухай хууль чинь байна. Төрийн албаны тухай хууль чинь байна. Асар олон төрийн албанд ажиллаж байгаа хүмүүс ах дүү, хамаатан нь ажилгүй болно шүү. Надад бол төрийн албанд ажилладаг ах дүү, хамаатан байхгүй. Нэг их мундаг юм хийж байгаа юм шиг ингээд хамаагүй нэг тийш нь авч яваад, дараа нь энийг нь хуулийн байгууллагынхан ашигладаг ийм гох дэгээ болгоод, хүнийг мушгидаг, янз янзаар гүтгэдэг ийм юм руу ороод байна шүү дээ. Хөгжилд саад болсон хууль хийхээ болимоор байгаа юм. Би хууль

хэтэрхий олон төрж гараад, Монгол Улсын хөгжлийг чөдөрлөөд байна гэж боддог хүн. Энэ байдал чинь Монгол Улсын хөгжлийг гацаадаг ганц юм болоод байна. Яах вэ ерөнхий санааг бол ойлгож байна. Ийм хууль гарчих юм бол тэр төрд юм шахдаг хүмүүс байхгүй болно л гэсэн санаа.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Ерөнхий сайд Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ.

Л.Оюун-Эрдэнэ: 1 дүгээрт Сингапурт гишүүд нь төрийн өмчит компанид аливаа тийм бүтээгдэхүүн нийлүүлдэг зүйл бол үнэхээр байхгүй шүү. Байхгүй. Харин ч бүр ил тод нээлттэй байгаа. Сингапурт би Хэрэг эрхлэхийн сайд байхдаа ч очиж байсан. Ерөнхий сайд болоод ч айлчилсан. Энэ айлчлал дээр нийтийн эрх ашиг, сонирхлыг зохицуулахтай холбоотой олон асуудлуудыг бидний хувьд бол суралцаж, бас үлгэр жишээ авах ёстой улс орнуудын юм бол нэг мөн үү мөн. Тэнд төрийн албаны цалин өндөр байгаа. Гэхдээ ямарваа нэгэн байдлаар жишээлбэл ашиг сонирхол бол огт давхцахгүй тийм л байгаа. Тэгэхээр урагшлан хөгжсөн бүх л улс орнууд том том эдийн засагтай ашиг сонирхлоо тодорхой хэмжээнд ил тод болгож байж далд эдийн засгаа багасгаж байж л урагшилсан. Тэгэхгүй бол нэг хэсэгхэн хүмүүс далд эдийн засгаар бүх зүйлийг удирдаж жолоодно гэдэг ийм концепцоор бол аль ч улс орон явахгүй. Урагшлан хөгжсөн, уруудан доройтсон улс орнуудын 100 гаруй кэйстэй том бүтээл байдаг. Бид бүгдээрээ мэднэ. Бүгдээрээ л далд эдийн засаг ийм жам ёсны биш ийм тогтолцооноосоо болоод л иргэд нь төрдөө итгэхээ болиод л ингээд л дампуурсан. Тийм учраас харин бол өнөөдрийн их тийм чухал зааг юм. Мэдээж парламент дээр олон талаас нь шүүн хэлэлцэх ёстой. Эцсийн мөчид батлах, хэрхэн батлах, эсэх нь бол гагцхүү Их Хуралд энэ онцгой эрх хадгалагдаж байгаа.

Тэгэхээр бидний хувьд энийг зөв, буруу гэхээс илүүтэйгээр ер нь биднийг төлөөлүүлж сонгосон ард иргэд маань энэ ёс зүйн манлайлал дээрээсээ эхлэхийг л хүсэж байгаа гэдгийг л бид нар ухамсарлан ойлгомоор байгаа юм. Тэгэхгүй энэ танхимаас бид нар энэ хэм хэмжээг зохицуулахгүйгээр цаашилаад бид нар дунд, анхан шатанд энийг хэвшүүлнэ гэдэг бол үнэндээ бараг боломжгүй ойлголт шүү дээ. Хэн ч дагахгүй шүү дээ. Яаж торгуулиа төл гэж хэлэх юм. Яаж хууль жишээлбэл мөрд гэж хэлэх юм. Яагаад гэхээр энэ чинь өөрсдөө нүдэн дээр нь ийм эрх ашиг болоод ийм олон асуудлууд болоод ингээд байгаад байхад. Тэгэхээр энийгээ хэдүүлээ цэгцлээд, төрд Их Хурал төлөөлж сууна гэдэг бол эрх мэдэл биш бол үйлчилж байгаа иргэдийн төлөөлөл болж тангараг өргөж байгаа юм гэдэг концепт руугаа бид нарын хувьд буцахгүй бол хэчнээн шударгаар Их Хурлын гишүүд тендер авлаа гээд тэрийг яг шударгаар нээлттэй тэр тендерийг авсан гэж ер нь хэн итгэх юм бэ. 76-хан хүн байж байдаг. Тэгэхээр энийг бид нар цэгцлэхгүйгээр цаашаа бас явж болохгүй ээ. Тэгээд энийг олон жил хэдүүлээ ярьсаар л ирсэн. Одоо хэдүүлээ энэ ёс зүйн өндөрлөг дээрээ, энэ манлайллын төв цэг дээрээ өөрсдөө байж байж ингэж байж бас Монголд эрх зүйт төр тогтоно. Төр иргэний итгэлцлийн гүүр эргэж сэргэнэ. Төрд итгэх иргэдийн итгэл нэмэгдэнэ. Ингэж байж дунд, анхан шатанд авлига байхгүй болно. Энийг Их Хурлын гишүүд маань агуулгаар нь ойлгох ёстой.

Дээрээс нь гишүүний ярьж байгаа нэг зүйлтэй бол санал нэг байна. Тэр нь юу вэ гэхлээр ер нь төрд энэ данхайсан төрийн өмчит компаниуд их мөнгө бол эргэх нь бол буруу. Бид нар энийг хувийн хэвшил рүүгээ шахаж гаргах ёстой. Төр өөрийнхөө л нийгмийн сайн сайхны төлөөх тэр үйлчилгээг л үзүүлэх ёстой болохоос биш төр заавал давхар бизнес хийгээд байх ийм зорилготой байгууллага бол огт биш. Ийм олон 4 хүн тутмын нэг

нь ажилладаг байх ёстой газар ч бас биш.

Г.Занданшатар: Хүрэлбаатарын Булгантуяа гишүүн.

Х.Булгантуяа: Засгийн газраас өргөн барьсан хуулийг бол дэмжиж байгаа юм. Тэгээд бид нар өнөөдөр төрийн албанд дээрээс нь нэмээд улс төрд хүмүүс яагаад ингээж ажиллах гээд байдаг юм, орох гээд зүтгээд байдаг юм, энд аягүй их ийм мэдээлэл ил тод байх ёстой мэдээллүүдийг та бүхэн түрүүлж аваад, ашиг хонжоо хүртээд байгаа юм биш үү гэдэг ийм хардалт хүмүүсийн дунд маш их байгаад байгаа юм. Гэхдээ яах вэ хүн болгон, төрийн албан хаагч болгон авлига ч биш ээ. Гишүүн болгон хээл хахууль аваад, авлига, хээл хахуульд идэгдээд байгаа юм биш ээ. Гишүүн болгон, улс төрч болгон, өндөр албан тушаалтан болгон төрийн сангуудыг тоноод байгаа юм биш ээ. Эндээс бүгдээрээ ашиг хонжоо хүртэх гэж очоогүй ээ. Гэхдээ ийм болгохын тулд би гишүүдийн тоог нэмэх асуудлыг ярьж байгаа юм болов уу гэж би ойлгоод байгаа юм. Европын зарим улс орнуудад гишүүний гудамжинд явж байхад ч таньдаггүй. 300 гаруй хүнтэй хэн ч тоохгүй. Зүгээр л өөрөө алхаад л, дугуйгаа унаад л, ажилдаа очоод л, ажилдаа суугаад л, бичиг цаастай ноцолдоод л зүгээр л жирийн ажилтан. Зүгээр л жирийн яг ард түмний төлөөлөл. Тийм байх ёстой юм байна лээ. Одоо бид нарыг ингээд нөгөө хүмүүс юу гэж хардаад байна вэ гэхээр ийшээ ингээд л зүтгээд л байдаг. Энд нэг л аягүй том ашиг сонирхол л байх шиг байна. Эндээс ямар нэгэн юм олж хүртэх гээд л байх шиг байна. Тийм болохоор л ийшээ зүтгээд байна гэж хардаад байдаг юм шиг байгаа юм. Тэгээд 4, 5 мянган еврогийн цалинтай хүн 20 хэдэн мянган еврогоор би сонгуулиа хийдэг гэж ярьж байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр тийм болгохын тулд магадгүй гишүүдийн тоо олон болоод байдаг юм уу, тэгээд сонгуульд гишүүн болно гэдэг нэг их

сонирхолтой биш болоод, Улсын Их Хурал зүгээр л мэргэжлийн, салбар салбарын хүмүүсийн, жирийн эмч нарын, багш нарын, малчдын, хөдөө аж ахуйн салбаруудын төлөөлөл болох юм бол жинхэнэ шударга ёс тогтох болов уу гэж би бодож байгаа юм. Жинхэнэ шударга ёс тэнд тогтох ёстой. Тэгэхийн тулд магадгүй өнөөдрийн хууль бол хэрэгтэй байх. Тэгээд авлигатай ийм хатуу тэмцэнэ гэхчээд бид нар хаа нэгэн газраас эхлэх ёстой. Нөгөө өндөг анхдагч уу, тахиа анхдагч уу гэдэг шиг. Бид нар өөрсдөө хамгийн түрүүнд дээрээсээ л үлгэрлэхээс өөр аргагүй болчихоод байгаа юм. Тэгээд магадгүй би бол үүнийг ийм шилжилтийн үеийн хатуу зохицуулалт юм болов уу гэж бодож байгаа юм. Тэгээд ёстой жинхэнэ жирийн ард түмний төлөөлөл нь ороод ирэхээр 20, 30-хан сая төгрөгөөр жишээлбэл 20, 30 сая төгрөгөөр хүн 2, 3 жилийнхээ цалингаар сонгуулиа хийдэг болчихсон байгаа цагт жирийн яг ард түмний төлөөлөл Улсын Их Хуралд орж ирээд суусан гэж ард түмний итгэл төрсөн цагт харин таны хүүхэд боловсролын зээлийн сангаар сурч болно. Таны нөхөр бизнес хийдэг бол тэндээс хөнгөлөлттэй зээлд хамрагдаж болно ч гэдэг юм уу ингээд буцаагаад зохицуулалт хийгээд тавьж болох байх. Одоо бол ингээж хийхээс өөр аргагүй ийм нөхцөл байдал бас үүсчхээд байгаа юм болов уу гэж гэж бодоод байгаа юм.

Тэгээд би Нямбаатар сайд манай олон улсын авлигын индексийг бууруулах ажлыг Засгийн газар дээр ахалж байгаа юм. Тэгээд Транспаренси интернэйшнл дээр ер нь энэ асуудлаар Монгол Улсын бидэнд ер нь ямар зөвлөгөө өгсөн юм бэ. Бусад улс орнууд энийг хийвэл манай авлигын индекс хэрхэн яаж буурах юм бэ. Бид нар энийг бууруулахгүйгээр үнэнийг хэлэхэд улс эх орон, эдийн засаг хөгжинө гэдэг хэцүү юм байна лээ. Яагаад гэвэл энэ чинь нэг жишгигхэн ертөнц дотор эд нар маш их авлигач шүү, хулгайч шүү, хуурамч шүү гэхчхээр хэн бид нартай бизнес хийх юм бэ. Яг л бид нартайгаа

таарсан бас л нэг юм юм хийчихээр зөв бурууг айхгүйгээр хийчихээр ийм хүмүүс бид нартай ирж бизнес хийх гээд байгаа байхгүй юу. Бүх зөв, буруу мөнгийг эс үгүй бол байршуулдаг газар болчих гээд байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр Монгол Улс олон улсад өөрсдийнхөө нэр хүндийг өсгөхийн тулд ялангуяа олон улсын авлигын индексийг бид нар бууруулах хэрэгтэй байгаад байдаг. Тэр нь бид нар үнэнч шударга улс, хамтран ажиллахад асуудалгүй улс гэдгийг бид нарт уг нь дэлхий даяар зарлан харуулах гээд байгаа юм. Тэрнийг бид нар өөрөө өөрсдөө хэчнээн яриад нэмэргүй л дээ. Ингээд л олон улсын байгууллагууд чинь нэг индекс гаргаад л үнэлээд л дуусаа. Тэгээд энэ хуулийг баталбал энэ асуудал бид нарт тус нэмэр болох уу. Үүн дээр ямар зөвлөмж өгсөн юм бэ гэдгийг Нямбаатар сайдаас асуух гэсэн юм.

Г.Занданшатар: Хишгээгийн Нямбаатар сайд хариулна.

Х.Нямбаатар: Баярлалаа. Трансперенси интернэйшнл олон улсын байгууллага улс орнуудын авлигын төсөөллийн индексийг гаргадаг. Монгол Улс 2022 онд авлигын төсөөллийн индексээр НҮБ-д бүртгэлтэй 180 орноос 116 дугаар байранд байр эзэлсэн байгаа. Авсан оноо 33 оноо. Авлигын төсөөллийн индексийг уг байгууллага гаргахдаа нийтдээ 13 индикаторуудаас мэдээллүүдийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийж, тооцоолол хийсний үндсэн дээр улс орнуудын төсөөллийн индексийг гаргадаг. Жишээлбэл нэг индикатор нь гэхэд Дэлхийн банк байгаа. Дэлхийн банкны Монгол Улсын шалгуур үзүүлэлтийг гаргадаг нийт өгсөн зөвлөмжүүд 49 зөвлөмж байгаа. Ингэхээр бид нар 13 байгууллага ойролцоогоор 40-50 ийм Монгол Улсад өгсөн зөвлөмжүүдийн хэрэгжилтийг хэрхэн хангаж байгаа байдлаар Монгол Улсын авлигын төсөөллийн индексийг гаргадаг. Өнгөрсөн жилийн тайлан илтгэлд дурдсанаар Монгол Улсад дараах зөвлөмжийг өгсөн.

1 дүгээрт байгалийн баялгийн хуваарилалтыг тэгш шударга хийх, олон нийтэд хүртээмжтэй болгох эрх зүйн зохицуулалтаа боловсронгуй болгох,

2 дугаарт нийтийн албан тушаалтнуудынхаа хандлага, хандлагыг өөрчлөх,

Дараагийн дугаарт төрийн худалдан авалтынхаа ил тод байдлыг бий болгох,

Төрийн өмчит компаниудынхаа засаглалыг сайжруулах,

Иргэдийн үндсэн эрхийн хэрэгжилтийг хангуулах тал дээр Монгол Улсын Засгийн газрыг 2023 онд томоохон ахиц гаргана гэсэн ийм хүлээлттэй байдлаар өнгөрсөн оны тайлан илтгэлийг гаргасан байгаа.

Бид өнөөдрийн байдлаар 7 хоногт ойролцоогоор 1 байгууллагад индексийн талаар мэдээллүүдээ хүргэдэг ийм тогтолцоог бий болгоод явж байгаа. Засгийн газар, Их Хурлаас гаргаж байгаа шийдвэрүүд Трансперенси интернэйшнл олон улсын байгууллагын тэр мэдээллүүдээ хуваалцдаг олон улсын байгууллагуудад бид нар жил, сар болгон 7 хоног болгон мэдээллээ шинэчилж өгдөг ийм шинэ системийг бүрдүүлээд ажиллаж байгаа гэдгийг товчхондоо хэлье. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн.

Б.Пүрэвдорж: Тэгэхээр Сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх тухай хуулийг дэмжиж байгаа. Тэгэхдээ хамгийн гол нь энэ хуулийг батлахаас өмнө ч гэсэн өөрөөр хэлбэл өнгөрсөн дөө 7 жилийн хугацаанд сөрөг хүчний үүрэг гүйцэтгэхдээ яг энэ агуулгаар бүх асуудалд өөрийгөө ямарваа нэгэн сонирхлын зөрчилгүй ажиллаад ирж болсон гэдгийг бас 1 дүгээрт хэлье гэж

бодож байна. Ер нь бол сөрөг хүчний гишүүд бол ийм асуудалд оролцох тийм нөхцөл бол байхгүй л дээ. Яагаад гэвэл тэдний хамаатан садан төрийн өндөр албан тушаалд ажиллаад байгаа юм ерөөсөө алга. Тэгээд Нямбаатараа, 1 зүйлийг хэлэхэд бол нэг ийм юм байгаа юм. Суучих. Тэгэхээр 1 зүйлийг хэлэхэд бол миний хамаатнууд бол ингэж л боддог. Пүрэвдорж ингээд нэг Их Хуралд явж байна. Үгээ хэлээд явж байна. Үгүй ээ, хажуугаар нь ороод л янз янз болоод л, тэгээд л нэг жижиг сажиг албанд ажиллаж байгаа хүмүүс байна. Тэд нар бол ерөөсөө Пүрэвдоржийн нэрийг л гаргачихгүй юм сан гэсэн бүр ингээд тэр чигээрээ миний төлөө ингээд байдаг. Хэл аманд оруулчихгүй юм сан. Чөлөөтэй тэр үгээ хэлээд явж байг гэдэг байдлаар. Тэгээд ер нь бол Их Хурлын гишүүдийн хамаатнууд ерөнхийдөө тийм байдаг юм. Үгүй ээ, манай тэр эгч тийм л, тэгээд болохгүй байна энэ тэр гэдэг ч юм уу ингээд тэгдэг байхгүй юу даа. Тэгэхээр гол асуудал юун дээр гардаг вэ гэхээр найз нөхдийн сүлбээн дээр их гараад байгаа юм. Найз нөхдийн сүлбээ. Өөрөөр хэлбэл найз нөхдөөрөө дамжуулаад янз янзын тендер, арга хэмжээ янз янзын тэр сонирхлын зөрчлүүд чинь найз нөхдийн хүрээнд маш их гараад байдаг байхгүй юу даа. Энэ холбоо сүлбээг бас тодорхой хэмжээгээр шийдэхгүй болохоор энэ чинь бас болохгүй байгаад байгаа юм. Хамаатнууд бол тэртээ тэргүй манай нэг, манай угсаагаа 1 юм Их Хурлын гишүүн боллоо гээд л ингээд л бид нарын төлөө л байж байгаа. Тэгэхэд бол өөр газраар бас зөндөө их сонирхлын зөрчил явдаг шүү гэдгийг бас 1 дүгээрт хэлье.

2 дугаарт нь. Тэгээд энэ асуудлыг бас тодорхой хэмжээгээр найз нөхдийн сүлжээгээр яаж сонирхлын зөрчлийг хаах юм. Тэрүүгээр болж байгаа зүйлийг яаж хаах юм гэдгийг бас тэр дээр энэ хууль хэлэлцүүлэх явцад бас анхаараарай гэж бас та бүхэнд хэлмээр байна.

2 дугаарт нь, Засгийн газар, Ерөнхий сайдаас явуулж байгаа шударга ёсны тэмцэл, би дэмжиж байгаа. Тэгэхдээ заримдаа хэрээс хэтрээд байна. Бизнесүүдийг бүгдийг нь айлгаж байна. Ерөөсөө энэ чинь бизнес гэдэг чинь тэр чигээрээ нэр хүнд байдаг. Тэр нэр хүндийг шороотой холих зүйлийг эрх баригч нар хийгээд байна. Ингээд сонсгол гээд л энэ дээр чинь бүх тэр нөгөө Монголын бүх компаниудыг бүгдийг нь хог новиш болгоод л ингээд л хаячхаж байна.

Дээрээс нь Хөгжлийн банкны шүүх хурал гээд ингээд л явж байна. Тэгээд ерөөсөө ингээд сүүлийн үеийн нөхцөл байдлыг харахаар ингээд л ямарваа нэгэн албан тушаалтантай аль болох хол байх юм сан гэдэг ийм хандлага маш их гарчхаж байна. Тэгээд төрийн томоохон худалдан авалт, төрийн томоохон бүтээн байгуулалтын ажил дээр орох сонирхолтой компаниуд бүгдээрээ буруу хараад сууж байна. Энэ чинь Монголын хөгжилд хортой байхгүй юу даа. Тийм учраас яг тэр нөгөө ямарваа нэгэн асуудалгүй тэр компанийн үйл ажиллагааг дэмжих, тэр хүмүүсийн ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Ерөнхий сайд Оюун-Эрдэнэ хариулна.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Яах вэ, энэ, хамтдаа л хэдүүлээ үүнийг нэг аль нэг нам эд нар гэхгүйгээр тэгээд хэдүүлээ нөгөө зөв жишгээ л тогтоох тал руугаа л уул нь төвлөрвөл их зүйтэй л байгаа юм л даа. Хөгжлийн банкны асуудал гэхэд тэгээд л Хөгжлийн банкны тэр зээлүүдийг зүгээр хувийн хэвилийнхэнд нь өгчихсөн бол ийм зүйл болохгүй л байсан. Дундуур нь тэгээд л бөөнөөрөө хувааж авах гээд л. Тэгээд л шалгуур хангадаггүй компаниуд аваачаад л асуудлууд гаргаад л нөгөөдөх нь төлөгдөхгүй дефолт болох хэмжээний эрсдэл дээр ирж байгаа учраас л ийм асуудал болчхож байгаа шүү дээ, ер нь бол. Тэгэхээр хувийн хэвшил, хулгайн сэдэл 2-ыг хэдүүлээ ялгах ёстой. Хувийн хэвшил, хулгайн сэдэл 2-

ыг. Бид нар олон төрийн өмчит компаниудыг татан буулгахыг нь татан буулгаад, ай ни өү хийхийг нь, ай ни өү хийлгээд бид нар төрөөс ингээд гаргах ёстой байхгүй юу даа. Эсвэл менежментийг нь бид нар өөр байдлаар хийлгэх ийм зүйл рүү л явах ёстой.

Энэ л өөрөө хувийн хэвшлийг дэмжих жинхэнэ дэмжлэг болно, 1 дүгээрт.

2 дугаарт, яг эрх зүйт төр тогтоод нэг үгээр хэлбэл хувь хүн биш яг хууль засагладаг болох үед зарим нэг компаниудад төр давуу байдал олгоод байж болохгүй. Бизнесийн чөлөөт өрсөлдөөн жинхэнээсээ бүрдэх үед л хувийн хэвшлийг дэмжсэн дэмжлэг болно. Түүнээс биш ингээд л барьцаагүй зээл зарим компани нь ингээд авчихсан байдаг. Түүний ард талд нь хэдэн улс төрчид байдаг. 10 хувийг нь юм уу, 20 хувийг нь авна гээд л байгаад байдаг. Зөв зүгээр өргөдлөө өгөөд явж байгаа хувийн хэвшлүүд тэдэнтэй яаж өрсөлдөх юм. Эсвэл нэг компани нь томоохон орд газруудыг эд нар ингээд авчихдаг. Банк, бизнес рүү давхиад орчихдог. Шууд гэрээ байгуулчихсан байдаг. Түүний цаана улс төрчид байдаг. Үгүй ээ, тэгэхээр чинь бусад компани нь яаж өрсөлддөг юм. Тэгэхээр бид нар харин ч хувийн хэвшлийг төрийн оролцоог багасгаж байж, улс төрийн оролцоог багасгаж байж, улс төрөөр давуу байдал олгож байгаа асуудлыг хязгаарлаж байж, бид хувийн хэвшлийг дэмжих байхгүй юу. Хөрөнгө оруулагчдыг дэмжинэ. Тэгэхгүй тэгээд л нэг эргэн тойрон хэдхэн хүний утасдсан, эсвэл эргэн тойрны хэдхэн хүн тендер авдаг. Тэгээд түүн дотор нь парламентын гишүүд нь, сайд нар нь өөрсдөө нөлөөлчихсөн байдаг. Ийм байдалтай байгаад байхаар чинь харин жам ёсны, бизнесийн эрүүл орчин бүрдэхгүй шүү дээ.

Тэгэхээр энэ дээр л хэдүүлээ нэг ийм нэгдсэн байдлаар таслал тавиад тийм өөр, тийм шинэ соёлыг бүрдүүлэхгүй бол

яг байгаа байдлаар яваад бол их тийм хүндрэлтэй зүйл болно. Үүнийг хэдүүлээ тэгээд нөгөө өмнөх бүх зүйлийг ярьж, улс төржсөөд бол яах вэ. Зүгээр л хэдүүлээ нөгөө ирээдүйгээ илүү тийм зөв болгох, ирээдүйг илүү эрх зүйн хувьд хамгаалах, илүү чөлөөт өрсөлдөөн бий болгох, Хөгжлийн банкны зээлд хэзээ ч улс төрчид нөлөөлдөггүй байх. Хэзээ ч парламентын гишүүд ЖДҮ-лэлийн зээл авдаггүй байх. Харин жинхэнэ ЖДҮ-лэгчид нь авдаг байх тэр зүйл рүү л хийхийн тулд л ийм эрх зүйн орчин хэрэгтэй л болчихоод байна л даа.

Тэгэхээр агуулга талаас нь л хэдүүлээ харах нь зүйтэй болов уу гэсэн тийм л агуулгаар хандаж байна.

Г.Занданшатар: Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн 1 минут.

Б.Пүрэвдорж: Тэгэхээр Хөгжлийн банк дээр бол асуудалтай компаниуд байгаа нь үнэн. Тэгэхдээ түүн дээр бол нэг зүйлийг л, тэр компаниуд бол мэдээж асуудал шалгах нь зүйтэй байх. Тэгэхдээ компаниуд нэг л зүйлийн төлөө зүтгэдэг. Тэр бол бага хүүтэй эх үүсвэрийн төлөө л явдаг юм. Түүнийг ялгах нь бол ямар ч утгагүй ээ л гэдгийг бас 1 дүгээрт хэлмээр байна.

2 дугаарт нь, ерөөсөө хувийн компаниуд төрийн өмчийн компанитай ноцолдсоор байгаад л дуусчихна. Хамаг бизнес нь тийшээ ингээд бүгдээрээ явчихдаг. Тэгээд энэ Засгийн газрын хүмүүс болохоор ерөөсөө ингээд л эрх баригч нар төрийн өмчийн компанийг багасгах хэрэгтэй л гэдэг. Тэгсэн мөртөө өнөөдрийг хүртэл тэд тэдээр багасгасан гэсэн тоо байхгүй байна шүү дээ. Түүнийгээ ярих биш энэ сард тэдээр багасгалаа, энэ жил тэдээр багасгалаа гэдгээ л хамгийн гол нь тунхаглаж ярьж, түүнийгээ чөлөөт зах зээл рүү шилжүүлэх тэр зүйлийг л хамгийн сайн хийх хэрэгтэй байна.

Г.Занданишатар: Үг хэлчихлээ. Мөнхөөгийн Оюунчимэг гишүүн.

М.Оюунчимэг: Би зарчмын хувьд энэ хуулийг үнэхээр 2 гараа өргөөд дэмжиж байгаа. 4 жилийн өмнө би өөрөө анх Улсын Их Хурлын гишүүн болчихоод дараа нь Өргөдлийн байнгын хорооны дарга байхад яг энэ улс төрийн ашиг сонирхолтой асуудлууд гарч, хүний өөрийн намын ах, эгч нарын хорхойтой шүдэнд зуугдаж байсан л даа. Жишээлбэл Туул голын эргэн тойрон дахь тэр баахан хууль зөрчөөд барилга, байшин барих гээд авна. Дандаа сайд юм уу, Их Хурлын гишүүн эсвэл хотын том удирдлагуудтай холбоотой, тэдний найз нөхөд юм уу, компаниуд нь гараад л ирсэн. Тэгээд л ямар ч юм хүлээгээгүй яваад л өгсөн. Сая би Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга байхдаа эмийн асуудал дээр ард түмний амьдралтай, хувь заяатай, эрүүл мэндтэй холбоотой асуудал учраас тэнд нь улс төрчид, сайд нар холбогдоогүй байх гэсэн бүрэн итгэлтэйгээр тэмцээд орсон. Холбогдоод л гараад ирсэн. Дараа нь би бараг гэр бүлээрээ буруудаад л дууссан. Тийм учраас энэ хуулийг би гараасай гэж бодож байгаа. Харин гарахдаа хүний эрх зөрчихгүй, Үндсэн хуулийн заалтуудыг зөрчихгүйгээр хуулийн зөв зохицуулалттай гарах нь зүйтэй гэсэн байр суурьтай байгаа.

Сая Пүрэвдорж гишүүн 1 зүйлийг яг үнэн хэлчихлээ. Энд бол дандаа Улсын Их Хурал, Засгийн газар, яам тамгын аймгийн Засаг дарга нарын хамаарал бүхий нөхөр, хүүхэд гэгчихсэн байна. Гэтэл найд нөхөд юм уу эсвэл тойрон хүрээлэгчдээрээ дамжуулан яг ийм бизнес хийж байгаа тохиолдол байгаа бизнесийн бараг 70, 80 хувь нь байгаа шүү, Ерөнхий сайд аа. Сая та энэ асуултад бас яг тодорхой хариулсангүй. Ах дүү, төрөл төрөгсөд гэсэн хүрээлэл дотор энэ орчихсон байна. Яг үнэнийг хэлэхэд бид нар бүгдээрээ мэдээлэлтэй байгаа. Засгийн газрын гишүүдийн энэ бол Ардчилсан намын үед ч засаглаж

байх үед Монгол Ардын нам засаглаж байгаа үед ч гэсэн яг үнэн. Их Хурал, Засгийн газарт ялангуяа Засгийн газрын яам Тамгын газар, тэр агентлаг, төрийн өмчит компани дээр, тэр аймаг, сумын Засаг дарга дээр хамгийн их мэдээлэлд ойр байгаа хүмүүс нь өөрийн ах дүү, төрөл төрөгсөд дээр бараг цөөхөн байх. Ёстой нөгөө нэг ичих нүүрээ элгэндээ наасан бүр ширэн нүүрлэснүүд нь л ийм компаниараа явж байгаа олон жил. Харин сүүлийн үед ихэнх нь найз нөхөд юм уу тийм тойрон хүрээлэгчдийнхээ хүрээнд тендерт орлог, төсвөөс, төрөөс зарлаж байгаа хөрөнгө оруулалт руу ордог явдал бол хавтгайраад байгаа шүү дээ. Үүнийг яаж зохицуулах юм, үүнийг яаж мэдэх вэ.

Бид яг үнэхээр ийм юм гаргаж л байгаа бол дахиад хуулийн зааг юм уу хуулийн цоорхойг ашиглаад нөгөө бизнесийг өөр төрөл рүү оруулчихгүй чагтыг бас хааж өгөх нь өөрөө ёстой нөгөө саяын хэлээд байгаа дахиад энэ улс төрчидтэй холбоотой авлигын скандал гарахгүй байх хамгаалалт нь болно гээд таны хэлж байгаатай би санал нийлнэ. Юм бол шударга л байх ёстой гэсэн би байр суурьтай байгаа. Яагаад гэвэл яг үнэнийг хэлэхэд ийм хууль гарах үнэхээр хэрэгтэй байгаа. Үүнээс болоод Улсын Их Хурал, Монгол Улс парламентын засаглалтай орон. Парламентын нэр хүндийг яг иймэрхүү зүйлээс болоод унагаах оролдлого сүүлийн жилүүдэд сүүлийн бараг 10, 20 жил зөндөө явлаа шүү дээ.

Гэтэл үнэн хэрэгтээ энэ Их Хурал дотор байгаа гишүүдийн хэдэн хувь нь тийм байгаа билээ. Хэдэн хувь нь огт тийм юманд оролцдоггүй явж байгаа билээ гэдгийг ч иргэд мэдэж л байгаа байх. Ер нь уг нь бол би ийм хууль Их Хурлын гишүүдийн нөхөр, эхнэр ч юм уу ах дүү нарын компанийн ийм тендер хөрөнгө оруулалт ордоггүй байх гэж би жишээ нь бодож ирж явсан. Би сая Нямбаатар сайдаас бүр асууж байгаа байхгүй юу. Үгүй ээ, энэ хууль чинь

үйлчилж байгаа биз дээ гэсэн чинь нээлттэй тендерт оролцдог юм. Тийм учраас үүнийг нь хааж өгч байгаа юм гээд хэлж байна л даа. Тэгээд бид нар нээлттэй тендерийг нь энэ хааж өгч байгаа юм бол саяын асуугаад байгаа өөр бусад нөгөө хуулийн цоорхойг ашиглаад өөр арга барилаар тэр найз нөхдийн юм уу эсвэл бүлэглэл эсвэл туслах тэр нэг янз бүрийн шалтгаанаар албан тушаалд чамайг тавилаа. Чи үүнийг хийх ёстой гээд хийсэн юмнууд бол зөндөө гарч байна шүү дээ. Хөгжлийн банкны энэ шүүх хурлыг харахад тэр бүхэн тодорхой харагдаж байна л даа. Үүнийг яаж зохицуулах вэ? Энд хариулт аваад тодотгоё гэж бодож байна.

Г.Занданшатар: Ерөнхий сайд Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ асуултад хариулна.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Бид нар ямар ч байсан дүгнэлт хийгээд эхэлчих нь л чухал байгаа юм л даа. Юутай ч өөрийнхөө эзэмшлийн компани дээр өөрийн тийм ээ, эхнэр, нөхрийн компани дээр төрийн тендерт орох, ТӨК-уудаас тендер авахаас авхуулаад ингээд зээл гээд хязгаарлахъя. Яах вэ найз нөхөд гээд яригдаж байна. Тэгээд тэр аяндаа л ил болно шүү дээ. Эцсийн өмчлөгчөөр. Тэгээд цахимжуулаад эхлэхээр мэдээж яах вэ арга нарийсах байх. Дагаад л хуулийн эрх зүйн орчин дагаад л нарийсаад л явчихна шүү дээ, ер нь бол. Тэгээд яах вэ, би нэг зүйлтэй бол санал нэг байгаа. Тэр нь бол парламентын гишүүн бүхэн л ийм асуудалтай холбогдоод байгаа юм байхгүй гэдэгтэй бол санал нэг байгаа. Гэхдээ л нэг ийм 4, 5 кэйс гарчихаар тэр нь тэгээд л нийт ийм парламентын, Засгийн газрын асуудал болж хувираад л тэгээд парламентын нэр хүндэд нөлөөлөөд байгаа гэдэгтэй бол би бас санал нэг байгаа юм. Тэгэхээр энэ дээр л хэдүүлээ улс төрийн манлайлал үзүүлэхийн тулд л энэ хууль хийгдэж байна л гэсэн үг. Бид эхэллээ. Ийм зүйл цаашидаа байхгүй. Энэ өнцгөөс бид нар хармаар байгаа юм.

Тэгэхгүй бол ингээд гэр бүлийнхнийг маань ингээд хуулиар хориглоххож байгаа юм байна, найзууд маань үлдэж байгаа юм байна энэ тэр гэдэг ийм агуулга руу бид нар ингээд нөгөө өөрсдөө ингээд сэдэл өгөөд сэдэлжүүлээд байх бол дэмий л байгаа юм л даа.

Ерөөсөө бид нар энэ хуулийн гол зүйл бол Их Хурал, Засгийн газрын гишүүд манлайлал үзүүлж энэ хуулийг баталлаа. Бид төрд төлөөлөх нийтийн эрх ашгийг хувийн ашиг сонирхлоосоо ангид тавилаа. Үүнийг бид нар гэр бүлийн гишүүдтэйгээ ярилцсан, ах дүү, хамаатан саднуудтайгаа ярилцсан. Би төрд тангараг өргөсөн. Ийм л ёс зүйн манлайллыг л нийгэм хүсээд байгаа байхгүй юу даа. Тэгээд үүнийг л бид нар өнөөдөр хуульчилж байна.

Цаашилаад тэгээд энэ асуудлыг зогсоож чадахгүй бол тэгээд энэ бол их л тийм төвөгтэй байдал руу орно. Би чин сэтгэлээсээ хүсэж байна. Дараа дараагийн парламент нэг ч авлигын скандал байхгүйгээр бүрэн эрхийнх нь хугацаа дуусаасай. Тэгэх тусам төр иргэний итгэлцлийн гүүр эргэж сэргээсэй. Манай Монголын ард түмэн бол бас төрийнхөө сүлдэнд сүү өргөдөг бас эзэнт гүрний уламжлалтай ийм сайхан ард түмэн шүү. Тэр том итгэлцлийг нь хэдүүлээ ингээд сонгосон парламентаасаа, парламент дотроосоо томилогдсон Засгийн газраасаа л эхэлчихье. Аяндаа ийм асуудал байхгүй болоод ирвэл төрийн албан хаагчид дагаад л явна. Хувийн хэвилийнхэн ойлгоод үүнийг дэмжээд л явна. Тэдэнд маш ойлгомжтой тоглоомын дүрэм үйлчилнэ. Энэ бүх зүйл эрх зүйн хувьд, ёс зүйн хувьд цэгцрээд ирэхээр аяндаа жам ёсны бизнесийн орчин өөрөө бүрдэнэ. Энэ нь хөрөнгө оруулалтын орчинд нөлөөлнө. Яг ийм асуудлуудаа цэгцэлснээс хойш л Солонгос улс шиг л маш хурдан ДНБ нь тэлсэн. Сингапур улс ч тэгсэн. Хөрөнгө оруулагч ч гэсэн бид нарт итгэх хэрэгтэй. Энэ агуулга дээр бид нар ерөөсөө л бид нийтийн эрх ашгийн төлөө

үйлчилж байгаа юм. Парламентын гишүүн болно гэдэг бол Засгийн газрын гишүүн болно гэдэг бол. Тийм учраас бид нар бүх шуналаасаа татгалзаж байгаа юм. Бүх боломжоосоо бид нар нийтийн сайн сайхны төлөө татгалзах шийдвэр гаргасан юм гэдэг энэ заагийг бид нар бүрдүүлэх нь л эрх зүйт төрийн хувьд, ардчилсан тогтолцооны хувьд, цаашидын парламентын засаглалын нэр хүнд дархлааны хувьд л туйлын чухал юм л гэдэг л зааг гэдэг агуулгаар нь л энэ хуулийг л концепцын хувьд хэдүүлээ ойлгочихмоор байгаа юм. Тэгээд парламент дээр тэлж бас болно шүү дээ.

Г.Занданишатар: Мөнхөөгийн Оюунчимэг гишүүн тодруулъя.

М.Оюунчимэг: Төрийн өндөр албан тушаалтнууд авлигаас ангид байх ёстой гэдэг бол бүүр угаасаа байх ёстой зүйл. Тийм учраас үүнийг өнөөдөр яах вэ, хуульчилж оруулж ирж байгаа гэдэг нь зөв. Гэхдээ нөгөө нэг хүний эрх зөрчих юм уу хэт нэг туйлирвал манайхан чинь бүр туйлираад явчихдаг. Тийм учраас бас бид хуульд зааж өгөхдөө туйлирахгүй байх, тэр бизнес нь бизнесээ, төрийн албанд ажилладаг нь төрийн албанд, харин тендер хөрөнгө оруулалт гээд үүнийгээ зааглаж өгөхгүй бол бүр тэр түрүүн Үндсэн хуулийн 14.4 дэх тухайн хүн ажил мэргэжлээ сонгоход нь хүртэл бүр туйлираад садаа болоод юм уу тэрийг нь бүр хориглоод өгчих энэ тэр нь эргээд энэ нь асуудал дагуулах вий гээд бас шүүмжлэлүүд нийгэмд өрнөж байна л даа. Тэгэхээр бид нар яриад байна шүү дээ. Хэт юм туйлирах биш. АНУ-ын конгрессын гишүүд юм уу Сайд нар нь хөрөнгө оруулгын мэдүүлэг, олсон орлого, түүнээсээ татвар төлж байгаа энэ бүхээ үнэн зөв мэдээлсэн бол тэр нь явдаг, худлаа мэдээлсэн бол ёстой хариуцлагаа хүлээгээд ингээд явчихдагийг бид нар харж байна. Тэгэхээр бас яг энэ бол боловсролтой, мэдлэгтэй, зөв үеийн хуулиа гаргах нь өөрөө амьдралд хэрэгжихэд ... /минут дуусав/

Г.Занданишатар: Санаа хэлчихлээ. Жамбын Батсуурь гишүүн асуулт асууна.

Ирцэд байхгүй байна шүү дээ. Энэ картыг нь сугалаад байгаа байхгүй юу та нар. Түрүүн санал хураалт дээр хэн нэг нь сугалаад буцаагаад хийчих юм. Тэгээд ирцд байхгүй, одоо орж ирнэ. Жамбын Батсуурь гишүүн.

Ж.Батсуурь: Нийтийн албан, нийтийн болон хувийн ашиг сонирхол зохицуулах ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх янз бүрийн арга хэмжээ авах нь зөв байх гэж ингэж бодож байна. Тэгээд энэ хуулиар олон төрлийн хязгаарлалтууд тогтоож байна л даа. Нэр заагаад. Тэгээд яг ижил төстэй албан тушаалтнууд яах юм. Жишээлэх юм бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга гээд л эдгээр хязгаарлалт байж байна. Тэгвэл Дээд шүүх яах юм? УХЦ яах юм, прокурор яах юм, ЦЕГ-ын дарга яах юм, аймаг нийслэлийн Засаг дарга нь орж байгаа бол иргэдийн хурал нь яах юм гээд ийм асуултууд гарч ирж байгаа юм. Энэ чинь өөрөө ялгаварлан гадуурхах асуудлууд болох уу, үгүй юү гэж.

Хуультай тэмцэхэд жишээлэх юм бол УҮГ-ын гүйцэтгэх захирал гэж. Үүнийг хязгаарлах нь зөв юм уу. УҮГ-гүй болох нь шаардлагатай юм уу гэж. Ингээд хараад байхад улсын үйлдвэрийн энэ албан тушаалтнуудын хамаарал бүхий хүн нь улсын УҮГ-ын гүйцэтгэх удирдлагад ажиллахыг хориглож байгаа болохоос биш УҮГ-ын захирлын доор ах дүү, хамаатан садан нь ажиллахыг хориглоогүй шүү дээ. Тэгвэл Монгол Улсын сайдаас илүү эрх мэдэлтэй Эрдэнэс Тавантолгой ч гэдэг юм уу, Оюутолгой ч гэдэг юм уу, Хөгжлийн банк ч гэдэг юм уу, тэнд очсон захирлууд чинь дүү нараа, ах нар, дүү нараа хүүхдүүдээ авах, найз нөхдөө авах боломж нь

нээлттэй шүү дээ. Тэгэхээр ингэж алаг цоог үзэхээр яах юм? Жишээлэх юм бол өнөөдөр дэд сайдаас Эрдэнэс Тавантолгойн хэлтсийн дарга хамаагүй том эрх мэдэлтэй байна шүү дээ.

Сая энэ нүүрсний хулгайн үед ингээд сонсоод байхад Монгол Улсын төсөвтэй тэнцэхүйц бид нарын энд үйл тамаа бараад баталдаг тэр 18 их наядыг чинь нэг хүн гарын үсэг зурдаг юм шүү. Тэгвэл түүний доор ажиллаж байгаа хэлтэс, тасаг, алба, агентлаг, мэргэжилтнүүдийг энд хориглоогүй шүү дээ. Тэгэхээр энд юу гэж харагдаад байна вэ гэхээр би хэдийгээр хориглох, зохицуулах нь зөв боловч арга нь буруу талаасаа яваад байгаа юм биш үү? Өнөөдөр УҮГ-гүй болох зорилтыг тавих, орон нутгийн өмчийн үйлдвэрийн газар зорилтыг тавих юм бол энэ авлига чинь өөрөө аяндаа байхгүй болчих юм биш үү. Олон нийтийн компани болох, хувийн компани болчих юм бол өөрийнхөө юмыг хулгайлуулаад сууж байдаг, өөрийнхөө юманд өөртөө авлига аваад сууж байдаг хүн байхгүй шүү дээ. Тэгэхээр би энэ хязгаарлалтын зарчмыг нь хараад байхад бол ингээд бараг нэр зоогоод тавьчихсан, тэр хавиар л нэг авлига явдаг, энэ хавиар явдаггүй гэсэн байдалтай хандаж байгаа байхгүй юу. Жишээлэх юм бол аймаг, нийслэлийн Засаг даргаас чинь аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Хурлын дарга нь том шүү дээ гэх мэтчилний ийм хуулийн цоорхойнууд бол байна гэж.

Тэгэхээр би энэ хуулийн концепцыг УҮГ-ын даргыг нь хориглохоос гадна доошоо хориглож нэг болно, үгүй бол УҮГ, орон нутгийн өмчийн газаргүй болох энэ концепцыг илүү оруулж ирвэл сайн юм биш шүү гэж.

Дээр нь энэ төрийн албан тушаалтнуудын ах дүү, хамаатан садан юу авч болохгүй юм бол, хөнгөлөлт авч болохгүй юм бол бас УИХ давхар дэвшиж болохгүй байхыг хориглох ёстой шүү дээ. Энэ парламент чинь ах дүүсээрээ, хадам хүргэнээрээ суучихсан ийм 8 сонгуулийг

бид нар харж байсан шүү дээ. Тийм учраас яг адилхан төрөөс бодит хөнгөлөлт олгож болохгүй гэдэг шиг бодит нэр дэвшилт өгөхгүй байна ч гэдэг юм уу. Жишээлбэл ах дүү 2 сууж байвал яах юм, эгч дүү 2 сууж байвал яах юм, хадам хүргэн 2 сууж байвал яах юм, ийм нөхцөлүүд нь бол ингээд хараад байхад тийм цоорхой ихтэй байна. Үүнийг нягталж үзэх боломж бий юу гэсэн ийм санааг илэрхийлж байгаа юм. Тэгээд тодруулъя.

Г.Занданишатар: Ерөнхий сайд Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ асуултад хариулна.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Гишүүний асуултад хариулъя. Аль аль талаас нь л явъя. ТӨК-уудынхаа засаглалыг ил тод байлгах талаас нь ч явъя, Их Хурал, Засгийн газрын гишүүд болон аймаг, Нийслэлийн Засаг дарга нар өөрөө тендер авахгүй байх талаас нь ч явъя, шилэн данс болох талаас нь ч л явъя. Нээлттэй ил тод байх мэдээлэл авах талаас нь ч л явъя, шүгэл үлээх эрх зүйн орчноо сайжруулах талаас нь ч л явъя. Ингээд л тал талаас нь л цогцоор явъя. Яагаад гэхээр авлига гэдэг бол өөрөө нэг зүйлээс болдог зүйл биш шүү дээ. Энэ бол өөрөө цогц асуудал. Тэгэхээр авлига өөрөө цогц асуудал учраас шийдэл бас цогц л байх ёстой. Өнөөдрийн их чухал зүйл бол энэ танхимаас Засгийн газрын гишүүдээс өөрсдөөс нь манлайлал гарч байгаа нь л их чухал юм. Сайд нар нь хориглогдчихоод байж байхад дэд сайдууд энэ асуудалд орооцолдоно гэдэг бол бараг боломжгүй зүйл. Өөр нэг зүйл нь бас Засаг дарга байна, Иргэдийн Хурал илүү эрх мэдэлтэй шүү дээ гэж байна. Мэдээж ийм маргаанууд их гарна л даа. Гэхдээ ийм маргаан гарч байгаад өнөөдөр би бол баяртай байгаа юм. Яагаад гэхээр Их Хурал, Засгийн газрын гишүүд энэ дээр хатуу заагтай болчихвол төрийн албан хаагчид зориглож тийшээ ингээд л оролцоод байх бол маш багасна даа. Ер нь бол маш багасна. Яагаад гэхээр дэг журам, ёс суртахуун дээрээсээ

л эхэлнэ. Энэ ингээд төлөвшөөд нэг 5-8 жил ингээд явчихад бол аяндаа л анхан, дунд шат биднийг дагаад л явна. Эндээ ингээд асуудал байгаад байна гэж бодохоор төрийн албан хаагч ч гэсэн ер нь болдог юм байна гэдэг ийм агуулга руу л ингээд л шат шатдаа орчхоод байгаа байхгүй юу. Тэгээд асуудал тавихаар эхлээд та нар дээд талдаа асуудлаа ярихгүй юу. Ийм бас асуудал байна.

Дээрээс нь яах вэ, хэд хэдэн хүмүүс хөндөж байна. Энэ бас хуулийг хэрэгжүүлэх шатанд бас завхруулах вий гэдэг ийм агуулга. Үүнийг бол бид нар маш сайн тооцох ёстой. Үнэхээр санал нэг байна. Хүний эрхийн зөрчлүүд гаргахгүй байх ёстой, үүнийг бид нар маш сайн тооцож үзэх ёстой. Гэхдээ нэг ийм асуудлууд бас манай иргэд бол ялгаж, салгаж харж байгаа болов уу л гэж бас боддог юм. Яг ингээд л нэг ийм асуудал гараад ирэнгүүт л барьж унах ийм 2 сэдэв байдаг юм шиг байгаа юм. Одоо ингээд хараад байхад. Нэг нь учир зүггүй хүний эрх ярьдаг болдог, нөгөөдөх нь өөрөө авлигалаад баригдчихангуутаа учир зүггүй хувийн хэвшил рүү халдаад байна гэдэг. Гэхдээ яг үнэндээ бол авлига чинь өөрөө хүний эрхийн хамгийн том зөрчил шүү дээ. Авлига өөрөө хүний эрхийн хамгийн том зөрчил. Хүний боломжийг өмнөөс нь хулгайлаад байна гэдэг чинь. Нийтийн эзэмшлийн талбайд тоглоомын талбай барихад авлигад дийлэнх хэсгийг нь авчхаад тэр тоглоомын талбай чанаргүй баригдаж байна гэдэг чинь өөрөө хүний эрхийн зөрчил мөн шүү дээ.

Хувийн хэвшил сая бас ярьж байна. Ийм нөлөөлөл байхгүй байх нь харин бид нар хувийн хэвшлийг л дэмжих гэж байгаа л хэлбэр шүү дээ, ер нь бол. Түүнээс биш зөвхөн ингээд улс төрд нөлөө бүхий этгээдүүдийнх нь компани давуу эрхээр тендер ч авдаг, орд газар ч авдаг, Улаанбаатар хотын газруудыг ч бүгдийг нь авдаг. Энэ нь болохоор жишээлбэл ингээд эрх, бусад компанийн зөрчигдөж байгаа эрх нь болохоор эрх

биш гэж үзэж болохгүй шүү дээ. Тэгэхээр үүнийг л бид нар ил тод, нээлттэй болгочихно. Цаашидаа их тийм туйлын чухал юм гэдэг агуулгаар.

Тэгэхээрээ гишүүний асуултад хариулахад тал талаас нь л хэдүүлээ яваад үүнийг ингээд цэгцэлчихвэл аяндаа ДНБ бол маш хурдтай тэлнэ. Саяхан ингээд болсон хэд хэдэн арга хэмжээн дээр л макро эдийн засгийнхаа тоонуудыг хараарай. Яаж өссөн байна. Тэгэхээрээ бид нар энэ далд эдийн засгийг ил болгох дээр бол нам ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Жамбын Батсуурь гишүүн 1 минут тодруулъя.

Ж.Батсуурь: 1 минутад ч амжихгүй. Тэгэхдээ энэ бол хөнгөлөлт, төсөл хөтөлбөр, зээл олголт гэж яриад байгаа юм. Би юунд тодорхой хариулт авсангүй л дээ. Их Хурлын гишүүний дүү нэр дэвших, Ерөнхий сайдын нэр дэвших ч гэдэг юм уу энэ Засаг даргад тэнцүү хэмжээний. Энэ юутай заавал мөнгөөр илэрхийлэгдэхгүй ийм хориг саад хязгаарлалтууд тавигдах уу гэсэн дээр би тодорхой хариулт авч чадсангүй л дээ.

Г.Занданшатар: Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ Ерөнхий сайд хариулна.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Сонгуулийн тухай хууль, Улс төрийн намын тухай хууль бас Үндсэн хуулийн өөрчлөлт гээд хэдүүлээ яг энэ цаашидаа яаж ёс зүйн хувьд илүү парламентаа төгөлдөржүүлэх вэ гэдэг сэдвүүд хуулиуд орж ирнэ. Тэр үеэр хэдүүлээ хамтдаа энэ сэдвээр илүү арилцъя.

Өнөөдөр бол яг энэ хүрээн дотроо бол энэ бол нөгөө нийтийн албан тушаалтантай холбоотой л асуудал.

Г.Занданшатар: Одоо чинь нэг гадаад арга хэмжээтэй учраас сая байр сууриа илэрхийлж. Энэ Жамбын Батсуурь гишүүн асуусан төрийн өмчийн компанийн удирдлагууд ажилтнууд

хамаарахгүй байна гэж. Ер нь бол Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зөрчлийг зохицуулах ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд зааснаар нийтийн албан тушаалтан гэдэг төрийн бүх өмч, төрийн өмчийн бүх компаниуд хамаарч байгаа бөгөөд тэнд хувийн ашиг сонирхол гэж тодорхойлсон, хувийн ашиг сонирхлыг хийж болохгүй гэдгийг бүгд байгаа. Хувийн ашиг сонирхол гэдэгт энэ зээл, хууль, тендер, хамаарал бүхий этгээд зөвхөн өөртөө төдийгүй зөвхөн авгай, нөхөр, хүүхдээр хязгаарлагдахгүй бүр хамаарал бүхий этгээдүүд. Хамаарал бүхий этгээдүүд чинь бүр бараг нэг анги, нэг нутаг ингээд найз нөхөд, нэг ангийн хүүхдүүдэд ч гэсэн дамжуулан энэ давуу эрх олгохыг хориглочихсон. Эрүүгийн хуулийн 22.1-ээр энэ давуу байдал олгох хэлбэрийн бүрэлдэхүүнтэй материаллаг бүрэлдэхүүнгээр хуульчилчихсан. Тэгэхээр энэ бол зарчмын хувьд ингээд бүгдэд нь болохгүй гэдэг заалт байгаа. Нөлөөлж болохгүй. Одоо үүгээр ч гэсэн эрүүгийн хэрэг үүсгээд шалгагдаад болохгүй гээд яваад байгаа нь бол бас нөлөөлж байгаа, дагаж байгаа гээд. Харин гагцхүү үүнийг хэрэгжүүлэх ийм босоо хяналтын тогтолцооны хууль бол ингээд хэрэгжихгүй байх, түүнийг хянах шалгах асуудал хүндрэл учирч байгаа учраас Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулиар энэ хэвтээ хариуцлагын тогтолцоо бүрдүүлсэн. Ёс зүйн зөвлөл тэрийг төрийн албан хаагчид мэдээлэх ёстой тэр чинь өөрөө гэнэт зээл унаад ирэхгүй, тендер унаад ирэхгүй.

Тэгэхээр энэ хүний ийм юм хамаарал бүхий юм, дээрээс албан шахалтаар юм уу хажуугийн нөлөөллөөр олгох гээд байна гэсэн юмыг 3 талт ёс зүйн зөвлөлүүдийг бүх төрийн албаны байгууллагууд дээр байгуулж байгаа шүү дээ. Тэгээд тэр бол мэдээлдэг, хянадаг энэ ард иргэд, олон нийтийн хяналттай ийм систем механизмыг төрийн бүх албан тушаалтнуудыг нэг чангаруулах, төрийн албан хаагчийн ёс зүй энэ дарамт шахалт үзүүлж, зээл олгуулах

байдаг юм уу аль эсвэл төсөл хөтөлбөрт хамруулах, тендерт шалгаруулах энэ шаардлагуудыг бол төрийн албаны ёс зүйн зөвлөлүүд байгуулагдсанаараа 3 талт байна гэж байгаа. Энэ дээр татвар төлөгчид, хэрэглэгчдийн төлөөлөл орсон ийм механизмаар энэ хуулийн хэрэгжилтийг хангах ийм механизмыг бүрдүүлж, цаашаа харин бүүр хамаарал бүхий этгээдүүдийг нь оруулах хэрэгтэй болж байгаа юм. Үүнийг бол зөвхөн бас юугаар хязгаарлах болчихоод байгаа юм, ах дүү хамаатан садан. Тэгэхээр үүнийг бас Үндсэн хуультай нь нийцүүлэх нэг талаас, нөгөө талаасаа хамаарал хүрээг өргөтгөх тэгээд ажиллах механизм санцрыг нь яг үүнийг яаж хянах вэ гэдгээр. Ингэж байж бид авлигаас ангижирч, бидний яриад байгаа шатыг дээрээс нь эхэлж шүүрдэх хэрэгтэй. Тийм учраас төрийн өндөр албан тушаалтнуудаасаа эхэлж байна шүү дээ. Ийм үүрэг хариуцлага ухамсарлаж энэ авлигад идэгдчихээд байгаа гэсэн нийгмийн ойлголтыг ер нь энэ байдал байгааг засаж залруулах ийм санаачилга гэж ойлгож дэмжиж энэ хуулийг хэлэлцэж батлах, нийгэмд бас ийм ойлголт өгөх ийм шаардлагатай байна.

Тэгэхгүй бол ингээд нэг л юм болохоор ерөөсөө л цаана нь Их Хурлын гишүүд байгаа гэж бодоод байна шүү дээ. Нийгэм чинь. Тэгээд заавал шалгахгүй бол Их Хурлын гишүүн л гаргаж ирэхгүй бол түүнийг илрүүлсэн гэж үздэггүй ийм нийгмийн сэтгэл зүй байна. Тийм учраас үүнийг бол бас тэмцэж энэ үйлдэл, үйл ажиллагаагаараа бид харуулах ёстой.

Балжиннямын Баярсайхан гишүүн.

Б.Баярсайхан: Баярлалаа. Би энэ хуулийг бол үнэхээр дэмжиж байгаа. Өнөөдөр яг энэ цагт ажиллаж байгаа УИХ, Монгол Улсын Засгийн газар өмнө өмнө жилүүдэд туулж байгаагүй хүнд цаг үеийг туулж байгаа. Бид нар ковид гээд геополитикийн асуудал, эдийн

засгийн хямрал, мөн дотооддоо хийж байгаа энэ авлигатай тэмцэх энэ тэмцэл. Өнөөдөр энэ олон олон нийгэм дээр илэрч байгаа хэргүүдийг харахаар Монголчууд маань гутармаар юм шиг, цөхөрмөөр юм шиг. Гэхдээ нөгөө талаас нь харахаар энэ хэзээ ингээж илрэх байсан юм. Илрээгүй байсан бол яах байсан юм гэмээр ийм цаг үеүдийг бид нар туулж байна. Нэгэнт илрээд ингээд явж байгаа юм чинь идээ бээр нь шахагдаад ингээд эдгэрэх, цэвэрлэгдэх байх гэсэн ийм итгэлтэй байна. Тэгээд хамгийн харамсмаар нь энэ цаг үеийн үр дүнд нь хойч үе маань бидний залуу үе маань төрдөө итгэх итгэл алдарч байгаа. Өнөөдөр Солонгос явах визний материал авах газрууд дээр хэчнээн мянган залуучууд очерлоод зогсож байгааг харах нь энэ бол энэ цагийн нотолгоо байгаа. Тэгэхээр би ер нь бол Монгол Улсын ЗГ Ерөнхий сайдад энэ тэмцлээ үргэлжлүүлэх нь зүйтэй. Энэ тэмцлийн үр дүнд орж ирж байгаа бас нэг ийм хууль гэж харж үүнийг дэмжиж байгаа гэдгээ илэрхийлж байна.

Тэгээд хэд хэдэн хэлэх зүйл байна. Сая бас гишүүд хэлчихлээ. Хэт туйлшраад хэн нэгэн хүмүүсийг хэлмэгдүүлэх вий гэдэг нэг болгоомжлол байна.

2 дугаарт нь, энэ олон улсын жишигт нийцүүлэн энэ улс төрд нөлөө бүхий зарим этгээдэд тавих хориглолт, хязгаарлалт гэсэн хэсэгт эхнэр, нөхөр, хамтран амьдрагч, хүүхэд гэсэн хүрээнд хязгаарласан байгаа нь хангалтгүй. Тийм учраас ах дүү, төрөл садан, бизнесийн болон бусад хамтрагч нараа томилсон, нутаг усныхан. Өнөөдөр ч гэсэн яам, Тамгын газар ийм асуудлууд зөндөө л байгаа шүү дээ. Энэ жишгээр энэ хамрах хүрээг бол тэлэх нь зүйтэй гэж ингээж үзэж байна.

3 дахь асуудал бол хууль хяналтын байгууллага маань яг энэ үед үнэхээр энэ тэмцэлд нэгдээд, ашиг сонирхолгүй өөрсдөө, шударга ажиллаж чадах уу

гэдэг асуудал байна. Өнөөдөр хууль хяналтын байгууллагад шударга биш хүмүүс олноороо шургаснаараа бас мөн энэ төрдөө итгэх итгэл үнэхээр алдарсан.

Засгийн газрын, Их Хурлын хийж байгаа энэ тэмцэлд өнөөдөр хууль, хүчний байгууллагууд маань цэвэр тунгалаг ажиллах шаардлагатай байна гэдгийг бас хариуцлагатайгаар хэлмээр байна. Тэгээд асуух асуулт бол байхгүй.

Ерөнхий сайд байгаа дээр хэлэхэд, өнөөдөр Их Хурлын гишүүд л хулгайч нар юм шиг ингээд яриад байгаа боловч яам, Тамгын газар ажиллаж байгаа дунд шатны дарга нар хэзээ ч сонгуульд өрсөлдөхгүй, хэн ч танихгүй, юугаа ч алдахааргүй ийм хүмүүс хэсэг бусниулж байгаад, төрийн албыг бусниулж байгаад, идэж уугаад ингээд явдаг жишиг бол тогтсон. Хамгийн харамсалтай нь энэ хүмүүсийг зүгээр ажлаас халснаа хариуцлага тооцсон гэж үзээд байгаа. Өнөөдөр энэ явуулж байгаа “5 Ш” ажиллагааны үр дүнд төр яаж хариуцлагаа тооцож, яаж энэ гарсан хохирлоо буцааж төлүүлдэг гэдгийг маш сайн ингээд хариуцлага тооцож чадах юм бол дараа дараагийн төрд орж ирж байгаа, улс төрд орж ирж байгаа энэ залуучууд бол үнэхээр хариуцлагатай байж чадна гэж бодож байна.

Л.Мөнхбаатар: Монгол Улсын Ерөнхий сайд Оюун-Эрдэнэ асуултад хариулъя.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Энэ асуудлууд ил тод болж байгаа бол яах вэ, энэ цаг үед нийгмийн бухимдлыг төрүүлж байгаа байж болох ч энэ бол өөрөө ирээдүйд төрд итгэх иргэдийн итгэлийг сэргээж байгаа. Монгол Улс зөв замаар замнаж байгаа юм байна гэдэг ирээдүйдээ итгэхийг энгийн төрийн албан хаагчдын итгэлийг сэргээж байгаа зүйл. Тэгэхээрээ бид нар энэ зүйлийг зориглоод эхлүүлэхээс өөр сонголт байхгүй л дээ. Тийм сонголт байхгүй. Мэдээж аль ч улс

орны яг ийм далд эдийн засаг, авлигыг цэгцлэх тэмцэл бол тийм амар байгаагүй. Тэгэхээрээ энэ дээр бид нар тууштай л байх ёстой, тууштай байх ёстой, алхам, алхмаар урагшлах ёстой, алдаа дутагдал гарвал түүнийг бид нар засаад олон улсын байгууллагуудтай хамтраад зөвлөгөө аваад л явах ёстой.

Иргэдтэй уулзахад Их Хурлын гишүүдээс шударга ёсыг шаарддаг. Бид нар иргэдээс сонгогдож байгаа парламентын гишүүдийн хувьд шударга ёсыг шүүхээс шаардах эрхтэй. Гэтэл сая ШЕЗ дээр шүүх шударга биш байна гэж хэлсэн гэдэг ийм агуулгаар над дээр чинь огцруулах санал хураалт хүртэл явуулж байна лээ. Үүнээс авлигатай хийх тэмцэл өөрөө тийм бас хялбар биш. Энэ бол өөрөө тийм цаг хугацаа шаардсан зүйл гэдэг нь бол маш ойлгомжтой харагдаж байгаа юм. Гэхдээ бид нар үүнийг эрх зүйн хувьд нь цэгцлээд л ингээд явах л ёстой. Тэгээд парламентын гишүүд шударга ёс гэдэг энэ асуудлыг хөндөхгүйгээр ёс зүй гэдэг асуудлыг хөндөхгүйгээр тэгээд яах вэ? Дуугарахгүй шүүх гэж дохиогоор харьцдаг болох юм уу? Тэгэхээр ийм түвшинд бид нарын хувьд нийгмийн энэ нөхцөл байдлууд ирчхээд байна. Үүнийг бид нар сэтлээд ард нь гарах л зайлшгүй л ийм шаардлагатай. Ингэж байж л төрд итгэх итгэл энэ бүх асуудлуудын хувьд бол цэгцэрнэ. Энэ дээр иргэд, ААН-үүд, хувийн хэвшлийнхэн, олон улсын байгууллагууд бүгд санал 1-тэй байгаа гэдэгт бол би итгэлтэй байгаа.

Хууль харин Үндсэн хуультай хэрхэн нийцэж мөн хамаарах цар хүрээ нь ямар байх вэ гэдгийг бол манай УИХ онцгой бүрэн эрхийнхээ хүрээнд ажлын хэсэг байгуулаад сайтар нягталж үзээд тэгээд энэ асуудлыг мэдээж шийдэх нь бол ойлгомжтой. ЗГ дээр бол бид нар бас нэлээн удаан хугацаанд ярьсны эцэст энэ хуулийг бол өргөн барих нь зүйтэй. Энэ маань өөрөө ёс зүйн хувьд бас нэг тийм зааг болох, таслал болох, шинэ 30 жилийн соёлыг бий болгох энэ агуулга

дээр бол агуулга талаасаа чухал юм л гэдэг агуулгаар нь орж ирж байгаа юм.

Ингээд Улс төрийн намын тухай хууль дээр хэдүүлээ хамтдаа дахиад энэ сэдвийг ярилцъя. Сонгуулийн тухай хууль дээр дахиад энэ сэдвийг хамтдаа ярилцъя. Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль дээр энэ асуудлыг хамтдаа ярилцъя. Авлигын эсрэг тэмцэх үндэсний хөтөлбөр орж ирнэ. Хүний эрхийн сая бас 22 дахь удаагийн тайлан яригдана. Энэ бүх асуудал дээр хэдүүлээ хамтдаа ярилцаад л, юутай ч өнгөрсөн 30 жилийнхээ ололт, алдаа оноо, дутагдал бүх зүйл дээр үндэслээд шинэ 30 жил өмнөх 30 жилээс илүү дэвшилттэй байгаасай гэдэг энэ агуулга дээр л хамтдаа нэгдээд үлгэр дуурайлыг хэдүүлээ бусдад тулгах биш үлгэр дуурайлыг өөрсдөөсөө эхэлчихье гэдэг энэ агуулга дээр л нэгдэх ийм үзэл санааны хувьд энэ хууль маань өөрөө их тийм чухал юм л гэж үзэж байгаа юм л даа.

Л.Мөнхбаатар: Эдийн засгийн байнгын хорооны дарга Цэдэндамбын Цэрэнпунцаг асуултаа асууя.

Ц.Цэрэнпунцаг: Хуулийг дэмжиж байгаа. Ингээд нийтийн албанд ажиллаж байгаа улс маань энэ нийтийн болон хувийнхаа эрх ашгийг ялгаж салгая, тодорхой болгоод өгье. Тэгээд энэ шударга ёс энэ хариуцлагыг дээрээс нь эхэлье гээд энэ Ерөнхий сайд манлайлал үзүүлээд ингээд өнөөдөр хүртэл хуулиа танилцуулж байна. Ингээд Засгийн газрын энэ хийж байгаа ажлыг бол бүрэн дэмжиж байгаа.

Тэгэхдээ бид нар нэг асуудал яваад байгаа. Хууль хийхэд бид нар яах гэж хууль хийгээд байдаг юм гээд, тоо гүйцээх гэж байгаа бол хангалттай тоотой хуультай, тийм ээ. Тэгэхээр бид нар энэ хуулийн зорилго бол бид нар тэр төрийн энэ авлига, хээл хахууль гэдэг юмыг л салъя, үүнээс л энэ төрийг холдуулъя л гэж ингэж зорьж байгаа. Энэ чиглэл бол энэ хууль бол ач

холбогдлоо үр дүн гаргах байх л гэж энэ хуулийг хийх гээд энэ цөмөөрөө батлах гээд сууж байгаа юм. Сонсоод сууж байгаа юм. Тэгэхээр зэрэг хамгийн гол яах вэ, энэ хуулийг ингээд хийгээд хэрэгжүүлээд явахаар зэрэг цааши нь ойлгомжтой энд ажиллаж байгаа хүмүүс маань бизнес хийж болохгүй, эхнэр хүүхэд нь, гэр бүл нь бизнес хийж болохгүй. Болж байна. Бусад орны жишиг энэ зах зээлийн чиг баримжаатай орнуудын жишгээр бол 25, 30% нь төрийн оролцоо байна. Энэ эдийн засаг дахь төрийн оролцоо нь ийм 30% 25, 30 орчим хувь бол ер нь дундаж юм байна, энэ олон улсын жишгийг харахад. Тэгтэл манай Монголд энэ төрийн эдийн засагт оролцож байгаа оролцоо, төрийн өмчтэй компаниудыг нь оролцуулах юм бол 60 гараад явсан, хэд болсон бүү мэд.

16 онд гэхэд онд гэхэд бол энэ янз бүрийн тоо баримт 16 он гэсэн байх аа. Энэ бол энэ төрийн өмчтэй компаниудын үнэлгээ гаргахад бараг дотоодынхоо нийт бүтээгдэхүүнээс илүү үнэлгээтэй байна гэсэн ийм үнэлгээ гаргасан байдаг юм байна. Тэгээд одоо хэд ч болсон юм үнэлгээ нь өсөж л байгаа байлгүй дээ. Бүх юм ингээд энэ үнэ хани, инфляц явж байгаа үед бол тэд нарын үнэ явж л байгаа, өсөж л байгаа. Тэгэхээр зэрэг энэ эдийн засаг чинь ингээд төр нь ингээд 60% нь, 70% нь ч юм уу ингээд бодит тоо гарахаар зэрэг төр нь эдийн засгаа ингээд зүгээр хувийн хэвшлийнхээ шахаад гаргачихлаа. Төр ер нь эдийн засгаа тэр чигээр нь авч явахаар болчихлоо шүү дээ. Тэгэхээр энэ төрд нь орж ирээд ямар ч бизнес хийдэггүй, бизнест холбогдож болохгүй улсууд маань энэ шийдвэрүүдийг гаргаад явах юм байна. Тэгэхээр зэрэг бид нар уул нь энэ хуулийг хэрэгжүүлээд энэ төр энэ хувийн ашиг сонирхлыг нь төрөөсөө төрийнхөө нийтийн ашиг сонирхлоос нь ялгах гэж байгаа бол уул нь хувийнхаа энэ салбарыг дэмжээд, эдийн засаг дахь оролцоог нь нэмэгдүүлээд, төрийнхөө оролцоог багасгаад явъя. Үүнийг нь цуг хийе ээ гээд

түрүүн Ерөнхий сайд хэлж байна. Үүнийг бол 100% дэмжиж байна.

Тэгэхээр үүнийгээ бид нар аль аль талаас нь зөвхөн энэ хуулийг гаргачхаад тэгээд үр дүнг нь хараад зогсож байх биш. Энэ хуулиа гаргаад зэрэг нөгөө талаасаа энэ төрийн өмчтэй компаниудаасаа хувьчлах, олон нийтийн компани болгох, ард түмэндээ нээлттэй энэ ард түмний нийтийн өмчлөлттэй компаниуд гээд байгаа жинхэнэ эздэд нь тэр хувьцааг нь өгөөд, эзэмшүүлээд тэд нар нь компанийнхаа үйл ажиллагаанд оролцоод ингэж явдаг боломжийг нь нээгээд энэ жинхэнэ олон нийтийн нийтийн энэ публик компани болгоод явах энэ чиглэл рүү нь явуулж энэ төрөөс жсоохон энэ бизнесүүдээ багасгах ажлыг нь цуг хийгээд яваад явмаар байгаа юм. Үүнийг бол яг зэрэг хийж явж байж, энэ ажлын, энэ хуулийн гарсан хэрэг гарч, энэ авлига, хээл хахуулиас энэ төрийнхөн маань, төрийн өндөр албан тушаалтай улсууд маань, энэ сонгогдсон гишүүд маань, Засгийн газрын гишүүд маань хол байх байх гэж бодож байна.

Дээрээс нь бас энэ ... /минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Хариулсны дараа тодруулах шаардлагатай гэж үзвэл асууна. Монгол Улсын Ерөнхий сайд Оюун-Эрдэнэ асуултад хариулъя.

Л.Оюун-Эрдэнэ: Гишүүний асуултад хариулъя. Бизнес бол хийж болно гэж байгаа шүү дээ, энэ хууль дээр. Гагцхүү төрийн тендерт л орж болохгүй гэдэг л зааг.

2 дугаарт, төр том байна, үүнийг багасгаж хувийн хэвшил хөрөнгө оруулалтын орчноо бол илүү тэлнэ ээ. Төрийн албан хаагчдаа ч гэсэн бидний хувьд цалинг нь нэмээд, цомхон чадварлаг ийм бүтэцтэй байх ийм реформыг хийнэ гэдэг энэ агуулга бол ингээд давхар явж байгаа.

Өнөөдрийн бас орж ирж байгаа энэ хууль батлагдаад ингээд зааглагдчихвал энэ өөрөө парламентын нийт уур амьсгал өөрөө хувийн хэвшил рүү гаргах тал дээр маш том ийм хөшүүрэг болно, хөшүүрэг болно. Тэгэхээрээ бол цаашидаа энэ ТӨК-уудын асуудал, нэгтгэхийг нь нэгтгээд, заримыг нь олон улсын менежменттэй болгоод ингээд явах энэ асуудлуудыг бол бидний хувьд хийгээд явж байгаа юм. Одоо бас энэ дээр бид нар хамтдаа л ойлголцох л ёстой асуудал. Юутай ч бид нар Хөрөнгийн бирж дээр үүнийг хийчихлээ. Хөрөнгийн бирж маань өөрөө цаашидаа энэ асуудлуудыг гаргаж шийдэх ийм гол байгууллага маань өөрөө олон нийтийн асуудал, олон нийтийн Ай Пи Өү хийгдэх асуудал амжилттай хийгдлээ. Төрийн банк ингээд хийгдэнэ. МИАТ-тай холбоотой асуудлуудыг бидний хувьд бол оруулаад Их Хурлаар бол гаргачихсан байж байгаа юм. Одоо бид нар энэ Тавантолгойтой холбоотой асуудал, энэ уул уурхайтай холбоотой асуудлууд дээр менежментийг нь яаж явах вэ гэдэг асуудлыг бид нар намар УИХ дээр оруулж ирж нэлээн ярина. Тэгэхээр өнөөдөр бид нар ярьж байгаа зүйлээ яг тэр үедээ л илүү их тийм зоригтой Улсын Их Хурлын гишүүд маань, Засгийн газрын энэ ажлуудыг бас дэмжиж өгөхийг та бүхнээс хичээнгүйлэн хүсье.

Ер нь энэ хаврын чуулган, намрын чуулган дээр бай, орж ирж байгаа энэ хуулийн жагсаалтыг та бүхэн харвал энэ бол дандаа л ийм суурь реформын асуудал байгаа юм. Төрийн албан хаагчид маань ч гэсэн цалингийн шатлал нь бараг 100 гаруй өөр цалингийн шатлалтай явж байна шүү дээ. Тэгэхээр цалинтай холбоотой асуудлыг ярихаар ингээд доргилт өгчхөөд байдаг. Сая ҮАБЗ дээр бас хуралдаад төрийн бүх байгууллагууд цалингийн нэг системтэй байна гэдэг ийм зөвлөмжийг гаргасан. Одоо болохоор бид нар 3 талт хэлэлцээрийн хүрээнд төрийн албан хаагчдын цалинг амьдралд хүрэхүйц хэмжээнд нэмэгдүүлэх. Гэхдээ үүнийг бид нар ойчин цоочин биш яг том

хэмжээнд суурь реформ хийх байдлаар, тэтгэвэртэй холбоотой асуудлыг бас суурь реформ хийх байдлаар, ингээд үйлдвэрчинтэй, ажил олгогч эзэдтэйгээ хамтраад ярилцаад явах ийм асуудлыг бол хийгээд явж байгаа.

Нийгмийн даатгал, өнөөдөр яригдаж байгаа боловсролын багц хууль ч бас тийм агуулгатай байгаа гэдгийг бол та бүхэн мэдэж байгаа. Тэгэхээр бидний хувьд дахиад ярихад энэ бол 30 жилийн хугацаанд ололт амжилт, алдаа оноон дээр тулгуурласан дүгнэлтээ л бидний хувьд хийгээд цаашидаа хэдүүлээ улс төржихгүйгээр засаад явах нь л бидний хувьд бол маш их тийм чухал байгаа юм. Тэгэхээрээ хамтарч ярилцаад л, ажлын хэсэг гараад л, хоорондоо ярилцаад л, улс төрийн намууд хамтраад л, зөв гэж байгаа зүйлээ хэдүүлээ цаг алдахгүй хийгээд л, шүүмжлэлтэй хандаад л ингээд л явчих нь зүйтэй. Мэдээж алдаа оноо гарвал түүнийгээ засаж залруулаад л явчихна.

Тэгээд ардчилсан нийгмийн нэг давуу тал ил тод болоод мэтгэлцэж ярилцах тусам зөв байгаа хандлага дандаа л ялдаг жамтай. Тийм учраас өнөөдөр бид нар нэгэнтээ л нийгмийн дүгнэлт болохгүй байгаад байна, эрх мэдлээ ашиглаад байна гэдэг ийм дүгнэлт байгаа учраас үүнийг бидний хувьд энд хүрээд цэг тавиад шинэ хуудас эхлүүлэх нь та бидний хувьд бол хамтын ийм зорилго болж байна гэдгийг л ... /минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Маргааш Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэнэ. Тийм болохоор өнөөдөр хэлэлцэхээр төлөвлөсөн асуудлуудаа бүгдийг нь өнөөдөр цаг сунган хуралдаж хэлэлцэнэ. Одоо энэ хуулийн төслөөс гадна 3 төсөл байгаа.

Ингээд 18 цаг болсон байна. Хэлэлцэх асуудал дуусаагүй байгаа тул

чуулганы нэгдсэн хуралдааныг цаг сунгаж байна.

2 гишүүн үг хэлэлцсэний дараа санал хураалт бол явагдана. Гишүүд танхимдаа орж ирээрэй.

Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүн асуултаа асууя.

Б.Бат-Эрдэнэ: Баярлалаа. Яах вэ, би дэмжиж баяр хүргэж, үг хэлэх гээд байгаа юм. Би энэ 5 удаа Их Хуралд суугаад ажилласан энэ жилүүддээ энэ хуулийн агуулгад багтаж байгаа энэ асуудлыг л тавьж ирсэн ийм хүн байгаа юм. Ээ дээ та минь, та нар энэ төсөл тендерээс ангид байж үзээч. Төр ард түмний нэр барьж авсан зээл бондоос битгий авч үзээч дээ. Үгүй ээ, энэ төрийн албыг төрлийн алба болгодгоо болиоч дээ энэ эхнэр, нөхрөө ажил албан тушаалд тавих юм, үр хүүхдүүдээ угсаа залгамжлуулаад ингээд ажиллуулах юм. Үгүй ээ, энэ чинь хүн төрөлхтөн феодалын угсаа залгамжлах бурангуй ёсноос салаад 200 гаран 200 шахам жил, Монголчууд чинь 100 жилээ тэмдэглэх гээд байна шүү дээ л гээд л ингээд л яриад шаардаад ингээд ирсэн хүн байгаа юм.

Тэгэхдээ энэ нэг зарчимтай, жудагтай, авлига, ашиг сонирхлоос л ангид байх бол энэ улс орны оршин тогтнохуй цаашидаа хөгжиж дэвшихийн баталгаа, энэ төр цэвэр тунгалаг байхын үндэс гэдгийг бол мэдэхийн дээдээр мэдэж байгаа. Гэхдээ үүнийг бол би үзэхгүй юм байна гэдэг нэг жаахан тийм ойлголттой байсан хүн байгаа юм. Үүнийг ч бол тэгээд сайн цагийг ч үзэхгүй юм байна даа гэж бодож. Гэтэл бол энэ намын дарга Ерөнхий сайд энэ асуудлыг тавилаа, тавих байтугай шийдвэрээ гаргах гээд ингээд хуулийн төсөл санаачлаад оруулаад ирж байгаа. Ингэж байж нэг жаахан газрын дээд талд гарч зогсох хэрэгтэй юм байгаа юм. Энэ улс төрийн ууган хүчин бол ингэж байж ёс зүйн өндөрлөг дээрээ баттай зогсож

байж дараагийн асуудлаа ярих хэрэгтэй. Энэ бол үнэхээр зөв зүйтэй асуудал.

Энэ Засгийн газрын хурлаар хэлэлцэж байхад ч би дэмжсэн байр сууриа хэлж байсан. Ингээд бас Их Хурлын бүтцийн байгууллагуудаар хэлэлцэж байхад байр сууриа илэрхийлж байсан. Гэхдээ бол энэ дотор ер нь ард нь гарахад бол амаргүй ийм нөхцөл байдлууд байсан, одоо ч байгаа. Энэ Үндсэн хуулийг зөрчиж байна, хүний эрхийг хөсөрдүүлж байна олон зүйлүүдийн сайхан сайхан нэр хаягтай тайлбарыг үндэслэлүүдийг бол гаргаж байгаа. Тийм ч учраас намын дарга бол энэ Их Хурлын чөлөөт цагт эрх барих тэр намын Бага хурлаараа хэлэлцүүлээд энэ хуулийн төсөл энэ шийдвэрийг бол дэмжихээр ингэж тогтсон байх гэж ингэж бодож байгаа.

Тэгээд тийм учраас энэ хуулийн төслийн хэлэлцэх эсэхийг нь шийдэж санал өгөхийг хэдүүлээ харцгааж байя. Ард түмэн харж байгаа. Ингэж байж нэг жоохон цэгц журамдаа орвол орно. Үнэхээр бол хэрээсээ хэтэрсэн шүү. Их Хуралд сонгогдох л юм бол эхнэрээ юм уу, нөхрөө заавал дарга болгоно. Тэгээд л өөрийнхөө нүүс, компанийг дэмжсэн, энэ төр ард түмний нэр барьсан зээл, бонд элдэв туухай юмнаас авна. Магадгүй тэр төсөл нь зөв байж болно. Гэхдээ Их Хурлын гишүүн, энэ засгийн сайд, ажил хариуцаж байгаа улсууд болбол ийм юманд ороход болохгүй ээ л гэдэг байр суурийг би энэ бүх Их Хуралд сууж байх хугацаандаа би хэлж, зарим улсад ад болж ингэж явсан. Гэхдээ тэр миний тавьж байсан шаардлага энэ бол зүй, ёсны зарчмын, зөв юм гэдэг нь алхам тутамд батлагдаад явж байгаа юм.

Ингээд энэ дараа дараагийн Их Хурал болбол төлөвших, энэ парламентын засаглал сайжрах, энэ улс орон нэг нар үзэх, энэ ард түмний аж амьдрал байдал нэг дээшлэхэд бол бодитой ийм бололцоо гарах байх. Би энэ бизнес хийж байгаад Их Хуралд орж

ирсэн улсуудыг би бүгдийг нь хэлдэггүй шүү дээ. Үнэхээр тэнд хуримтлуулсан туршилагаа энэ улс орны сайн сайхны төлөө зориулж байгаа хүмүүсийг би хэлээгүй шүү дээ.

Л.Мөнхбаатар: Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Бат-Эрдэнэ гишүүн байр сууриа илэрхийлж, үг хэллээ.

Цагаанхүүгийн Идэрбат гишүүн асуултаа асууж.

Ц.Идэрбат: Одоогоос бараг 2 жилийн өмнө 2021 оны 12 сарын 06-нд МАН-ын 30 дугаар Их Хурал хуралдаж энэ авлигатай тэмцэх ажлыг ер нь бол бас эхлүүлнэ ээ гэсэн том мессежийг өгч байсан. Магадгүй тэр үед бас олон хүн эргэлзэж байсан байх. Өнөөдөр бол энэ авлигатай тэмцэх үйл явц энэ эрх зүйн хүрээнд бол бас маш том эргэлтүүд ирж байна гэж ингэж харж байгаа. 30 жил үүнийг ярьсан боловч 30 жил зүгээр ярьснаас өөр юм хийгээгүй байсан энэ үйлдэл өнөөдөр харин ажил хэрэг болж байна.

Өнгөрсөн оны 12 сард баталсан тэр Эрүүгийн хуулийн өөрчлөлт гэдэг бол өөрөө авлигатай тэмцэх маш том эрх зүйн том өөрчлөлт орсон юм байна лээ. ЖДҮ-ийн гэмт хэрэгт оролцсон гишүүн хэдэн жилийн ял авлаа. Өнөөдрийн Эрүүгийн шинэ хуулийн өөрчлөлтөөр хэрвээ тийм зүйл хийх юм бол 12-20 жил гэдэг маш том зүйл ингээд яригдаж байх жишээтэй. Тэгээд ард түмний дунд энэ ургийн мод, энэ ууж идэж ханадаггүй энэ сан, сан нээгдэх болгонд л ард түмний үс босоож байсан юм шүү дээ. Бүх сангаас л энэ улс төрд нөлөө бүхий этгээдүүд, түүний ар гэр, ах дүү, амраг садан, үр хүүхэд, бүгдээрээ шавчихсан. Олон боломжуудыг үгүй хийсэн юм байна лээ. Би энэ Хөгжлийн банкны жишээг бүүр нэг жишээ татмаар санагдаад байдаг юм. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч энэ Хүнсний хувьсгал хийнэ ээ гээд 5 жил хийхэд Монгол Улсын хэмжээнд энэ 3 сая 300 мянган хүний хүнсийг хангахад 1,8 их

наяд төгрөг хэрэгтэй юм байна лээ шүү дээ. Гэтэл Хөгжлийн банкны энэ салаагаар урсгасан мөнгө нь 1,8 их наяд байх жишээтэй. Тэгэхээр ийм их боломжууд энэ ашиг сонирхлоо зохицуулж чадаагүйгээс бас байсан юм билээ. Тэгээд ард түмэн бол өвөл тойргоороо яваад уулзаж байхад үнэхээр энэ ЖДҮ-ийн, энэ нүүрсний, энэ Хөгжлийн банкны хулгай гээд ер нь Монгол Улсад ирээдүй байна уу, үгүй юу гэдэг дээр маш их эргэлзээтэй, ээ мөн яана даа гэсэн ийм байдалтай байсан. Энэ харин Эрүүгийн хуулийн өөрчлөлт энэ бүх зүйлүүдийг хараад ер нь бас нэг юм наашаа эргэх гээд байна уу даа гэсэн ийм бодолтой байж болж байсан юм билээ. Тэгээд энэ үеэр ч гэсэн энэ хуулийг ард түмэндээ бас ярьж танилцуулж байсан ийм хууль өргөн бариад хэлэлцүүлж эхэлж байгаа. Тэгэхээр нэг хүү минь наадхаа нэг яаралтай батлаарай, дэмжиж өгөөрэй гэсэн ийм зүйлийг ард иргэд хэлж байсан. Тийм учраас энэ хуулийг бол энэ парламентаас дэмжиж, ингэж гаргах нь зүйтэй байх гэж ингэж бодож байгаа.

Ер нь бол тэгэхдээ явж явж төрд ажиллаж байгаа хүн болгонд мэдээлэлд ойрхон байх энэ боломжийг нэг ашиглавал өөрт ашигтай байх ийм юмтай алхам тутамдаа өдөр тутамдаа тулж л явдаг. Тэрийг өөртөө ашиглах уу, ард түмэндээ тэр боломжийг нь ашиглуулах уу гэдэг энэ сонголтын өмнө төрийн бүх албан хаагч нар л байдаг юм. Тэгэхээр энэ төрийн алба өчигдөр баталсан тэр төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль ч гэсэн үүнтэй бол би бас цаагуураа уялдаж байна гэж ингэж харж байгаа. Эрүүгийн хууль, энэ ашиг сонирхлын хууль, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль гээд энэ бүгдээрээ энэ төрийн албан хаагч нар бол бас энэ ашиг сонирхлоос хол байх энэ том зүйлийг бас нээж өгч байна гэж ингэж бас харж байна.

Ер нь бол тэгээд Монголын ард түмэн, энэ ЖДҮ, энэ Хөгжлийн банк, энэ

нүүрсний хулгай, тэр ТЭДС гээд яригдаж байгаад таг болчихсон. Тэр бас л бөөн булхай л байгаа. Тэгээд энэ болгоныг хараад үнэхээр тэвчихээ болиод энэ талбай дээр гарч жагссан, ямархуу юм болсон бүгд та бүгд бүгд бэлхнээ мэдэж байгаа. Гэхдээ энэ бол зүгээр намжчихсан байгаа болохоос биш энэ зүйлийг ийм зүйл болж байгаа гэдгийг энэ Монголын ард түмэн бол мартаагүй байгаа. Мартах ч үгүй байх аа. Тэгэхээр цаашид ийм зүйл гаргахгүйн төлөө энэ Монголын төр ард иргэдийнхээ өмнө бас нэг хүндлэгдэх тийм орон зайтай байх энэ л том зүйлийг энэ хууль, эрх зүйн хувьд бас өөрчлөлт орж байна л гэж ингэж бас харж байгаа гэдгээ би дэмжиж үг хэлье гэж ингэж бодсон юм байгаа юм. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Идэрбат гишүүн дэмжиж үг хэллээ.

Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа. Үг хэлэх гишүүд байна уу? Алга байна.

Дэмжсэн 3, дэмжээгүй 3 хүртэл гишүүн л үг хэлж болно шүү. Учрал гишүүнээр тасаллаа. Сандагийн Бямбацогт гишүүн үг хэлье.

С.Бямбацогт: Тийм, яах аргагүй л бас гарцаа байхгүй цаг үеэ олсон асуудал байх гэж бодож байгаа. Өнөөдөр бас төрд итгэх ард түмний итгэл их унасан байна. Их Хурлын гишүүдийг, Засгийн газрын гишүүд, сайд нарыг, төрийн дарга нарыг, албан тушаалтнуудыг, ер нь ТӨК-ийн захирлуудыг гээд ер нь л бүгдийг нь харахаараа л нэг дарга харахаараа л Их Хурлын гишүүд сайд харахаараа л бараг л бүгдээрээ л нэг хулгайч юм шиг хардаг болчихсон ийм болчихоод байгаа. Үүнийг болбол тийм үү, нөгөө нэг үхрийн эвэр доргихоор мянган үхрийн эвэр доргино гэж. Нэг цөөхөн хэдэн нөхөд ийм байдалд үндсэндээ бол төрийн үнэлэмжийг доош нь ортол нь унагааж байгаа юм л даа. Тийм болохоор гарцаа байхгүй энэ юу гэдэг юм,

албадлагын арга хэмжээ авч байж, нөгөө гэрийг цэвэрлэхдээ дээрээс нь эхлээд шүүрддэг, хог тоосыг цэвэрлэхдээ түүнтэй адилхан дээрээсээ эхлээд тийм үү. Төрийн өндөр албан тушаалтнаасаа эхлээд албадлага энэ хуулийн хатуу хариуцлага, ёс зүйгээр шийдэж чадахгүй асуудлаа шийдэх асуудлыг хуульчилж байж шийдэхгүй бол ингэж байж бас төрд итгэх ард түмний итгэл сэргэх ёстой цаг болсон байгаа. Тийм учраас энэ хуулийг дэмжиж байгаа.

Жоохон тарган хүн толинд харахаараа турчих юм сан, хоолой сойно гэж боддог. Эргэж хараад л хоол харахаараа нөгөө турахаа мартаад, хоолоо сойхоо мартаад л хоолоо ховдоглоод иддэг. Яг түүнтэй адилхан авлигач хүн чинь ерөөсөө 1 авлига аваад сурчихсан хүн чинь тэгээд авлига авахгүй байж чаддаггүй юм байна. Хулгайч хүн чинь бас нэг хулгай хийгээд сурчихсан хүн чинь бол ядаж тийм үү эхнэрийнхээ ч юм уу тийм ээ, хүүхдийнхээ юмыг хулгай хийж байж унтдаг, нойр нь хүрдэг гэдэгтэй адилхан хулгай хийж чаддаггүй юм байна л даа, хулгай хийхгүй байж. Тийм болохоор ийм хүмүүс л энэ төрд орж ирээд, энэ төрийн үнэлэмжийг, энэ төрд итгэх ард түмний итгэлийг унагаагаад байгаа юм. Унагаагаад байгаа юм. Тийм болохоор энэ хуулийг бол зайлигүй бас батлах ёстой байх.

Өнөөдөр хулгай бий болчихсон юм биш ээ. Өнгөрсөн 30 жил бас энэ байсан. Алдартай, алдартай авлигач, алдартай, алдартай хулгайч нар бас төрд үеийн үед байсан шүү дээ. Бүр байнга л яригдаж байдаг байсан 20 жилийн өмнө яригдаж л байдаг байсан. Энэ асуудлыг цэгцлэх гээд, цэгцлэх гээд Монголын төр бас олон жил явж байгаа. 2010 онд, 11 онд, 12 онд ХОМ гаргадаг болсон. Нийтийн албан тушаалд хамаарал бүхий этгээдийг хориглодог, хязгаарладаг болсон. Шилэн дансны хуулиар бас төсвийн мөнгийг бас үр ашигтай зарцуулах ёстой хууль гарсан. Дараа нь бид нар Улсын бүртгэлийн багц хуулиудыг батлаад

мэдээллийг нээлттэй болгоод хүмүүсийн эзэмшдэг хувьцаа, компани, хамаарал бүхий этгээдүүд бүгд тодорхой ил тод болсон. Үүнтэй холбоотой нэг ЖДҮ гээд олон асуудлууд ил тод болсон. Иймэрхүү байдлаар ингэж үе үедээ л бас амьхандаа л хичээгээд л яваад байгаа. Хичээгээд. Одоо эцэст нь арга буюу юу гэдэг юм, төрийн өндөр албан тушаалтнуудын хамаарал бүхий хүмүүсийг төртэй холбоотой бизнес, тендер, төрөөс зээл, хөтөлбөрт хамрагдах, ТӨК-д шахаа хийх энэ бүгдээс хориглосон, хязгаарласан хуулийг батлах гэж байгаа. Ийм учраас энэ хууль зайлшгүй гарах ёстой байх. Ингэж албадлага бас хэрэглэх нь зөв байх.

Ер нь бол бас Их Хурлын гишүүн, төрийн өндөр албан тушаал хаших гэж байгаа хүн тийм үү, бусдын эрхийн төлөө, бусдын сайн сайхны төлөө бас өөрийнхөө эрхийг хязгаарладаг, хязгаарлуулж чаддаг байх ёстой. Их Хурлын гишүүнээр сонгогдохдоо л уулыг эргүүлнэ, уулыг нь нурааж усыг эргүүлнэ гэдэг тийм үү. Үнэхээр би төр түмний төлөө хоёргүй сэтгэлээр шударга ажиллана гэж сонгогддог, сонгогдсон хойноо хийсэн ажил, бүтээсэн юм юу байна гэхээр хийсэн ажил ч байхгүй, бүтээсэн юм ч байхгүй. Тэгээд л нэг бэлэг, хачиг тараасан энд тэндээс хүн амьтан шантаажилж, сайд дарга нь нэг үүд хэсэж, ажил хувийнхаа ажил хэргийг амжуулсан ийм л байдалтай яваад байгаа шүү дээ, харагдаж байгаа шүү дээ, хүмүүс мэдэж байгаа шүү дээ. Тэгээд иймэрхүү юмнуудыг таслан зогсоох ёстой, таслан зогсоох ёстой.

Их Хурлын гишүүн юм бол тэр өргөсөн тангарагтаа үнэнч, амласан амлалтаа биелүүлж, тэр улс орноо хөгжүүлэх, тэр сонгогдсон тойрогтоо хийж бүтээх ажлаа хийж бүтээх, энэ зүйлдээ илүү анхаарч хийсэн ажилтай хэлэх үгтэй бас нэг тийм хүнд харагдах үзэгдэх нүүртэй амьдрах ёстой. Ингээд бас энэ хуулийг бас дэмжиж бид нар бас батлах ёстой байх. Ингэж байж бас

төр итгэх ард түмний итгэлийг бид нар сэргээнэ. Тийм учраас дэмжиж байгаа.

Л.Мөнхбаатар: Цэрэнпилийн Даваасүрэн гишүүн үг хэлье.

Ц.Даваасүрэн: Тэгэхээр хуулийн төслийг бол дэмжиж байна, дэмжиж үг хэлж байгаа юм. Ер нь яалт ч байхгүй нэг ийм хууль хэрэг болсон л доо. Тэр цаг нь ч болсон байна. Өнөөдөр нийгэм юунд дургүйцэж байна гэхээр эрх мэдэлтэй улсууд төрийн эрх мэдлийг ашиглаад ард түмнийхээ боломжийг хулгайлж байна гэж. Энэ үнэн. Түрүүн Бямбацогтын хэлдэг ч үнэн. Нэг цөөхөн хэдхэн хүн л холбогддог байхгүй юу. Би ингээд л ЖДҮ-г харж байхад тийм ээ, Хөгжлийн банкныг харж байхад, нүүрсний хулгайг харж байхад, тэгээд нөгөө олонхоо чирчихдэг. Тэгээд нийгэм юу гэж хардаг вэ гэхээр нөгөө Их Хурлын хэдэн гишүүн гэж ингэж хардаг. Тэгэхээр энэ хууль гарснаараа бол төрийн өндөр албан тушаал, эрх мэдлээ ашиглаж энэ ард түмний боломжийг хулгайлж байгаа улсуудын хулгай бол би багасна гэж ингэж бодож байна. Ямар ч гэсэн эрх зүйн хувьд нэг том алхам болно. Бас энэ эрх мэдлээ ашиглаж байгаа, энэ улс төрчтэй тэмцье гэж байгаа энэ тэмцэл ч гэлээ гэсэн энэ бол нэлээн том бодитой түлхэц болох байх гэж би ингэж бодож байна.

Бас энэ нөгөө талаасаа энэ нэг төрд орж ирээд манайх чинь нэг зах зээл нь өөрөө их муу юм. Тэгээд төр лүү ороод л ирдэг. Ерөөсөө бизнес хийж байгаад л төр лүү ороод л ирдэг. Тэгээд нөгөө энэ гайгүй яваа хэдэн бизнесменүүд нь үндсэндээ ер нь нэг хэдхэн бизнесээс бусад нь бараг Их Хурал руу ороод ирлээ шүү дээ. Энэ нөгөө төр барих байгууллага биш бизнес хийдэг байгууллага болоод хувирчихсан. Тэгэхээр ингэж хязгаарлахаас өөр арга байхгүй. Одоо харин хүмүүс улс төрийг сонгох уу, бизнесийг сонгох уу гэдгийг чинь л ялгаж өгөх л ийм хууль болж өгөх байх гэж ингэж бодож байна.

Нэг хэсэг нь бол тэгээд бизнесээ хөөгөөд яв, бизнесийнхээ амьдралаар яв, нэг хэсэг нь бол төрдөө ор гэж яг ингээж зааглаж өгөхгүй бол угаасаа болохгүй байгаад байна шүү дээ. Төрөө бизнесийн машин болгож байна шүү дээ. Тэгээд энэ асуудалд цэг тавьтал мэдээж хугацаа шаардагдана. Тэгэхдээ энэ бол нэг том алхам болно. Олон ч хүн сонголтоо хийх байх цаашидаа гэж бодож байна. Одоо 24 оны сонгууль гэхэд. Бизнесээ хийх нь бизнесээ хийгээд л явцгаа. Бизнес төр 2 тусдаа байх ёстой. Тэгэхгүй бизнесээ амжилтгүй болсныг төрд орж ирж нөхнө гээд байх юм бол яг л ийм л юм болж байгаа байхгүй юу. Би бол тэр Хөгжлийн банк, энэ нүүрсний энэ асуудлыг үзчихээд бол гайхаж л байсан л даа. Заримыг нь ч би бүр нэр дурдаад л хэлж л байсан. Тэгээд сая зарим нь тэгээд чив чимээгүй л байна. Тэгэхдээ ер нь бол цаашидаа энэ хуулиар хязгаарлах нь нэг өөр. Мөн би хэлээд байгаа шүү дээ. Ер нь нэг төрөөс эд нарыг хязгаарлах юм бол бас тэр ард түмнээр шүүрдэх шүүр мөн шүү. Ард түмэн чинь бас сонгуулиар яг энэ хулгайч нарыг чинь шүүчихээд байгаа шүү. Харин пропорциональ тогтолцоо оруулж ирээд дараагийн сонгуульд энэ хулгайч нар чинь энд малйгаад сууж байх юм бол ард түмэн эсэргүүцнэ шүү. Энэ нэг алхам болог. Тэр ард түмний шүүр нь ч би байгаасай гэж бодож байгаа юм. Ард түмэн шүүрддэг байг. Тэгж байж энэ энэ Их Хурал, энэ төр чинь өөрөө яг төрийн жинхэнэ төрийн төлөө сэтгэлээ гаргаж зүтгэдэг улсуудын байгууллага болно шүү дээ. Бизнес хөөдөг хүний байгууллага биш байхгүй юу энэ чинь. Энэ асуудлыг л бид нар нэлээн төрийн ажил тусдаа, бизнесийн ажил тусдаа ийм л болох нэг алхам өнөөдөр бас Монголын төрд хийгдээж байна гэж би харж байна.

Тийм учраас хуулийн төслийг болбол дэмжиж байна.

Л.Мөнхбаатар: Ням-Осорын Учрал гишүүн үг хэлье.

Н.Учрал: Энэ хулгай хийх боломж өөрөө хулгайчийг төрүүлж байгаа юм. Тийм учраас боломжийг уг үндсээр нь устгахгүйгээр цаашидаа энэ төрд нүүрлэсэн хулгайтай тэмцэнэ гэж байхгүй. Тийм учраас энэ хууль, эрх зүйн шинэчлэл нь гүйцэтгэх засаглалаас явуулж байгаа бодлоготойгоо параллелийн байдлаар ингээд урагшлах ёстой. Тийм ч учраас өнөөдрийн энэ хууль бол нэлээдгүй бас дэвшил авчирна. Тэгээд төрд ажиллах, хувьд ажиллахаа өөрөө сонгох сонголтыг өгөөд ирэхээр бүгдээрээ Их Хуралд нэр дэвшигч гэдэг сонирхол нь мэдээж байхгүй болно шүү дээ. Тэгэхээр өглөө нь төрийн хүн, үдэш нь компанийн захирал хийнэ гэдэг бол энэ өөрөө байж боломжгүй зүйл. Тэгэхээр сонголтоо хийх л ёстой. Тэгэхээр үнэхээр сонголтоо хийгээд төрдөө зүтгэнэ гэсэн бол төрийнхөө төлөө тэгээд хоёргүй сэтгэлээр зүтгээд, бусдад тэгш боломжийг олгох л ёстой. Тэгэхээр энэ хууль, эрх зүйн орчин бол бас өөрчлөлтийг авчирна.

Энэ Засгийн газрын энэ жилийн энэ авлигатай тэмцэх жил болгож зарласан ажил бол нэлээдгүй эрчтэй явж байгаа. Энэ Ерөнхий сайдын захирамжаар байгуулсан энэ “5 Ш” ажиллагаа, миний хариуцаж байгаа энэ шилэн ажиллагааны хүрээнд бол 7 хоног болгон энэ индексийг зарлаж байгаа юм. 3 сарын 27-ноос хойш 1 сарын хугацаанд энэ shile.gov.mn гэдэг ил тод байдлын веб хуудсанд сая 384968 удаагийн хандалт хийгдсэн байгаа юм. Засгийн газрын тусгай сангуудаас 2 сан нь нээгдсэн. Шилэн индекс зарлаад эхэлсэн чинь ХАА-н сан дээр 150 орчим тэрбум байсан. ЖДҮ-ийн сан дээр энг 200 орчим тэрбум байсан төлөлт нь сар хүрэхгүй хугацаанд 500 саяар өсчихсөн. Энэ дотор 4, 5 тэрбум төгрөгийн зээлтэй зарим компани, ААН-үүд, зарим улс төрчидтэй хамаарал бүхий, компаниудтай хамаарал бүхий байна гээд янз бүрийн мэдээллүүд түгсэн. Үүний дараа иргэд юу гэсэн бэ гэхээр өнөөдөр банкны зээлтэй, цалингийн зээлтэй, тэтгэврийн зээлтэй,

бид нарыг 7 хонуулдаггүй байж ямар нь ингээд хэдэн 10 тэрбумаар нь зээлчхээд хэдэн 10 жилээр нь яваад байдаг юм бэ. Төрд байгаа албан хаагч нар шударга ажиллая гэхээр энэ тэгш боломж чинь бий болохгүй байна шүү дээ гэдгийг эсэргүүцэж байгаа юм. Тийм учраас иргэд мэдэх эрхээ авахыг хүсэж байна.

Хэрвээ бүх үйл ажиллагаа, төрийн үйл ажиллагаа ил тод нээлттэй болоод эхлэх юм бол хэн ч тэнд хулгай хийх боломжгүй болно.

Дээрээс нь төрийн төлөө зүтгэж байгаа энэ төрийн албан хаагч нар шийдвэр гаргахдаа урам зоригтой болно. Хэн нэгэн нөлөөлөхгүй болно. Ил тод технологид суурилсан шийдлээр асуудлыг шийдээд хүнээс хамааралгүй шийдлээр энэ бэрхшээлүүдийг даваад ирэх юм бол үүний цаана ийм ил тод байдал болоод эхлэхээр шударга байдал тогтоно л гэж үзэж байгаа. Өнөөдөр шилэн ажиллагааны хүрээнд энэ ашигт малтмалын хайгуулын лицензүүд, ашиглалтын лицензүүд бүгд ил болсон. Дархан цаазтай газрууд бүгдээрээ ил болсон. Хэн гэдэг компани, ААН ямар иргэн, хаана ямар газар аваад байгаа юм, зөвшөөрөл хэн хэн ямар компани эзэмшээд байгаа юм. Үүний хүрээнд энэ үндэсний томоохон компани, ААН-үүдийгээ бид нар шилэн индексийн хүрээнд хамгаалж байгаа. Хэн нэгнийг худлаа мэдээллээр битгий гүтгээч ээ, бодитой асуудалд дата дээр анализ хийж дүгнэлт гаргаач ээ гэж байгаа юм. Тэгэхээр энэ Засгийн газрын авлигатай тэмцэж байгаа бодлого бол иргэдэд тэгш боломжийг хүртээх болоод чөлөөлөлт нэг ёсондоо, шилэн ажиллагаа ч бай ил тод байдал гэдэг бол чөлөөлөлтийг бий болгоно. Тэгээд өнөөдөр төрийн өмчийн байр ямархуу менежментүүдийг хийж байна гэдгийг нь 5 мянга гаруй квадратныг нь гаргаад л тавьсан. Хэн гэдэг этгээд ямар үнэ хөлс төлөөд төрийн өмчийн байрыг эзэмшиж байна бүгдээрээ л ил болгож байгаа. Бид нар олон жил энэ асуудлыг шийдээгүй

байсан. Хууль гараад 68 мэдээлэл ил болсон. Ингээд шилэн индекс урагшилж байгаа.

Ерөнхий сайдын албан даалгаврын дагуу 5 дугаар сарын 31-ний өдөр Ерөнхий сайдад энэ шилэн ажиллагааныхаа талаар мэдээллийг хийнэ. Нөхцөл байдал ямар болсон бэ гээд. Ингээд албан даалгаврын дагуу бас энэ чинь тодорхой хариуцлага хүлээлгэх асуудлуудыг энэ албан даалгавар дээр дурдсан байгаа. Ирэх 7 хоногт бид нар энэ Хөдөлмөр эрхлэлтийн сан, энэ хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан сан. Энэ олон жил хулгай дээрэм тонуулд баригдсан энэ нийгмийн даатгалын санг ил болгоно. Ингээд л иргэд хяналтаа тавь. Төрийн үйл ажиллагаа алган дээр нь байгаа юм шиг иргэд хянадаг болсон цагт цаашидаа энэ төрд зүтгэх хүмүүс өөртөө итгэлтэй, урам зоригтойгоор ажиллах нөхцөлийг л энэ авлигатай тэмцэх бодлого л бас бодитоор харуулж байгаа гэж ойлгож байгаа.

Тийм учраас энэ хууль, эрх зүйн шинэчлэлтэй Засгийн газрын гүйцэтгэх засаглалын ажил зэрэг явж байж бид нар энэ олон жил бугшсан асуудлаас хамтдаа гарах ёстой. Тийм учраас энэ авлигатай тэмцэх энэ ил тод байдлыг дэмжих бодлогыг хүн болгоныг бас дэмжээсэй л гэж хүсэж байна.

Л.Мөнхбаатар: Гишүүд үг хэлж дууслаа.

Байнгын хорооны саналаар Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг үзэл

баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх нь зүйтэй гэсэн саналын томъёоллоор санал хураая. Санал хураалт. 90,4 хувиар санал дэмжигдлээ.

Төслүүдийг хэлэлцэх нь зүйтэй гэж гишүүдийн олонх үзсэн тул төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжсэнд тооцон анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Хууль зүйн байнгын хороонд шилжүүлж байна.

18.25 цаг.